

नमो तस्य भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्द भूमि

THE ANANDA BHOOOMI

(The only Buddhist Monthly Magazine of Nepal)

बुद्धधर्म सम्बन्धी नेपाल को
एक मात्र मासिक पत्रिका

यन्या पुन्ही

वार्षिक रु. १५/- प्रति रु. २।-

बुद्ध सम्बत् २५२५

नेपाल सम्बत् ११०१

वर्ष ९

भाद्र पूर्णिमा

जंला

अंक ५

विक्रम सम्बत् २०३८

1981 A. D.

Vol. 9

भाद्र

— September

No. 5

विषय - सूची

नेपाली

दुब्बलक जातक - साभार जातक कथा	२
मान्धे : इच्छाको पोको - हेरारत्न शाक्य	३
सुश्री आई० वी० होनर् - सुवर्ण एस० नेपाल	५
योगीको पत्र - भिक्षु धर्मरक्षित	७
“बुद्ध” - सूर्य तण्डूकार	८
ए नील गगन ! - चक्रमान शाक्य	९
बर्मा धार्मिक सुधारतिर - मित्थू, रंगून	३३

आ. कु. वि. स्तम्भ

प्रज्ञा नै मानिसको रत्न हो - भिक्षु कुमार काश्यप	१०
मासु चाहने राजा - रमेश बजाराचार्य	१२

नेपाल भाषा

आनन्दभूमिया खेय् - भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर	१५
नियम - कमल मैया बजाराचार्य	१७
ख्रप देया मल्लकालीन लुँ ध्वाका - सम्यकरत्न बजाराचार्य	१८
वैराग्य - अनु० चन्द्र उपासक	२०
बुद्धयात मतिनाया स्वां - ज्ञानरत्न मानन्धर	२२
मनूनाप : पशुया पुकार - शोभना शाक्य	२३

स्थायी स्तम्भ

बुद्ध बचन	१
छि स्यूला थे ?	२४
सम्पादकयात पो	२५
बौद्ध-प्रश्नोत्तर- स्तम्भ	१३
सम्पादकीय	२६
बौद्ध गतिविधि	३०

अंग्रेजी

आर्यण्ड भूमिं

महावग—विनयपिटकबाट :—

“वर्य मिश्ववे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय
सुखाय देवमनुस्सानं । देसेथ भिक्खवे धर्मं
भादिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलं परिपुण्ण
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

★ ★ ★

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुखको लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको हित, सुख र कामको लागि संचार गर । भिक्षुहरू ! आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्ध ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश पार ।

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष

सम्पादक
भिक्षु कुमार काश्यप
भिक्षु मैत्री
सुवर्ण शाक्य
प्रकाश बज्राचार्य

व्यवस्थापक
भिक्षु महानाम

प्रकाशक
आनन्दकुटी विहार गुठी
स्वयम्भू, काठमाडौं
फोन : १४४२०

जस्तौ अर्काको गाई चराउनेलाई गोठालोले दूध भेटाउन सक्दैन, त्यस्तै धेरै धर्मको कुरा जानेर पनि तदनुसार आचरण नगर्नेलाई अमण्टबफल प्राप्त हुन सक्दैन ।

दुष्प्रलकट जातक

- साभार जातक कथा

वर्तमान कथा

शास्ताको धर्मदेशना सुनी प्रवर्जित भएका एकजना व्यक्ति प्रवर्जित हुँदा पनि मुख्यदेखि भयभीत हुन्थ्यो । रातमा वा दिनमा हावा लाग्दा सुकेका हाँगाविंगाहरू खस्दा तथा चराचुरुङ्गी र चौपायाहरूको आवाज सुन्दासम्म पनि मरणभयले भयभीत भई चिच्चाउंदै भाग्य्यो । उसलाई एकदिन आफू मर्नुपर्छ भन्ने होस मात्र पनि थिएन । यदि उसलाई एकदिन मर्नुपर्छ भन्ने कुरा आहा भएको भए मरणभय हुँदैन थियो । मरणानुस्मृतिको कर्मस्थान भाविता नहुनाले नै मरणको डर हुन्छ । ऊ मरणभयले डराउने कुरा भिक्षुहरूमा प्रकट भयो । एकदिन धर्मसभामा भिक्षुहरूले त्यस भिक्षु मरणभयले भयभीत भई हिँड्ने कुरा चलाएर भिक्षुहरूले अवश्य पनि आफू पनि एकदिन मर्नुपर्छ भन्ने मरणानुस्मृतिको कर्मस्थान (ध्यान) भाविता गर्नुपर्छ भन्ने चर्चा गरे ।

यसरी चर्चा भइरहेको ठाउँबा शास्ता आउनुभई त्यस भिक्षुको विषयमा सबै कुरा थाहापाई उनीसँग मरण-भयले डराएको कुरा हो कि भनी सोधनुहुँदा उक्त भिक्षुले त्यो कुरा ठीक भएको हो भनी बताए पछि शास्ताले भिक्षुहरूलाई भन्नुभयो—‘भिक्षु हो ! यस भिक्षुप्रति

असन्तुष्ट नहो । अहिले मात्र यो मरणदेखि डराएको होइन, अघि पनि मरणदेखि डराएकै थियो ।’ यति भनी शास्ताले पुर्वजन्मको कुरा बताउनु भयो ।

अतीत कथा

बतीत समयमा बाराणशीमा ब्रह्मदत्तले राज्य गरिरहेको बेलामा बोधिसत्त्व वृक्षदेवता भई हिमालयमा उत्पन्न भए । त्यसबबत बाराणशीका राजाले आप्नो मंगल हातीलाई निर्भय बनाउने शिक्षा दिनको लागि हाती आचार्यहरूलाई दिए । अनि उसलाई चल्न नहुने गरी खुटामा बाँधी हातमा भाला लिएका मानिसहरूले येन लगाई उसलाई निडर बनाउने शिक्षा दिन थाले । त्यसो गर्दा वेदनालाई सहन नसकी मौलो नै भाँची मानिसहरूलाई लखेटी ऊ हिमालयतिर पस्यो । त्यसलाई वक्तन नसकी मानिसहरू फर्के । ऊ त्यहाँ पनि मरणभयले डराउँथ्यो । बायुको आवाज सुन्दासम्म पनि काँच्चे सूँड चलाउँदै मरणभयले ऊ बेगले भाग्य्यो । मौलोमा बाँधी निडर बनाउने क्रिया गरिरहेको जस्तो उसलाई लाग्य्यो । कायसुख वा चित्तसुख नपाई काँच्चे ऊ विचरण गर्यो । यो देवर रुखको कापमा उभिई वृक्षदेवताले यो गाथा भवे—

बहुम्पेतं वने कटुं वातो भञ्जति दुब्बलं ।
तस्स चे भायति नाग नून भविस्ससी'ति ॥

(जंगलमा धेरैजसो कमजोर शाखाहरूलाई बतासले भाँचदछ । हे हाती ! यदि यतिकैले डराउँछौ भने निश्चय नै तिमी दुब्ला हुनेछौ ।)

यसरी बोधिसत्वले उत्तराई अर्तिबुद्धि दिए ।

त्यहाँदेखि ऊ पनि निडर भयो । शास्ताले यो धर्मदेशना ल्याउनुभई सत्य कुरा प्रकाशपारी जातक समाधान गर्नुभयो । सत्य कुराको अवसानमा सो भिक्षु स्रोतापत्ति-फलमा प्रतिष्ठित भयो ।

त्यसबखत हाती त्यही भिक्षु यियो र वृक्षदेवता चाहिँ आफै नै यियो भनी शास्ताले बताउनुभयो ।

००

मान्ये : इच्छाको पोको

- हेरारत्न शाक्य
श्रीबहाल, ललितपुर

संसार इच्छै इच्छा गरेका मानिस तथा प्राणीहरूले भरीरहेको छ । सानो माग्ने दुहुरादेखि लिएर राजा, साधुसन्तले समेत सानो ठूलो कुनै न कुनै धर्म—अधर्मको इच्छा गरेको हुन्छ । हुनत मानिस जन्मेदेखि नै इच्छा बोकेर आएका हुन्छन् ।

भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्थ—“अकुशल इच्छा गनुं नै पुनर्जन्मको रोग बढाउनु हो ।” तर इच्छा दुई प्रकारका छन्—सुमार्ग र कुमार्गको इच्छा । जो चतुरायं सत्य तथा प्रतित्यसमुत्पादलाई बोधित छ । त्यसले जीवनमा जे जस्तो धन धान्य, भोगविलास रूप सम्पन्न, बलवान् भएर पनि अन्तमा यो संसार छोडेर जानुपर्छ भन्ने बुकेको हुन्छ (अनित्य, दुःख, अनात्मा यो संसार हो भन्ने जान्दछ) उसले सुमार्ग धर्मको अनुशरण गरी संसारको चौरासी लाख योनिमा जन्म लिई दुःखभोगलाई अन्त गर्ने इच्छा गर्दछ । यस्तो सुमार्गको इच्छाले गर्दा कति गृहस्थहरू

कति श्रमण ब्राह्मणहरूले अकुशल इच्छालाई नियन्त्रण गरी आफ्नो जन्म अन्त गरे । यसबारे बुद्धको एक जातक छटना यहाँ उल्लेख गर्नु अत्युक्ति नहोला । राजकुमार वेस्सन्तर बोधिसत्वको जन्म हुने वित्तिकै “आमा मलाई दान दिने बस्तु देउ” भती जन्मेदेखिनै दान दिने इच्छा लिएर आउनु भयो । यस्तै भगवान् बुद्धको अधिल्लो जन्ममा वहाँले ठूला-ठूला इच्छा गरी आउनु भएको कुरा जातकमा उल्लेख छ । कसैलाई धनद्रव्य, कसैलाई बुद्धिद्वारा कल्याण, कसैलाई राज्य, कसैलाई छोराछोरी, पत्नी, कसैलाई शारीरको अङ्ग, कसैलाई सेवा सहयोग न्याय इत्यादिबाट इच्छा पूर्ण गरी दिने इच्छा गरेर दशपारमिता पूर्ण गरी आउनु भयो । तथागत बुद्धको यस जन्ममा पनि संसारका मानिसलाई दुःखबाट मुक्त गर्ने ठूलो इच्छा लिएर करोडौं जनतालाई मुक्तिगामी बनाई दिए र लाखौं जनता मुक्त पनि भए । तथागतले

अन्तिम मृत्यु शय्यामा रहेंदा पनि सुभ्रदलाई उद्धार गर्ने
इच्छालाई नद्योढी प्रवर्जित गर्नुभयो । दोस्रो कुमार्गको
इच्छा, गर्ने व्यक्तिहरूले सम्यक् स्मृति र उचित विचार
नपुगेर नजानेर नै अकुशल इच्छा गर्नुन् । कुनै चित्त
नियन्त्रण गर्न नसकेर बासना वशीभूत हुन्छ, कुनै लोभले,
कुनै द्वेषको कारणले चित्त नियन्त्रण गर्न नसकेर अनेक
अकुशल इच्छा गर्नुन् । जसको नराङ्गो फल कुनैले तत्कालै,
कुनैले अर्को जन्ममा र कुनै दुर्गम्भयुक्त नकंमा, प्रेतयोनिमा
प्रेत भएर शताब्दियौसम्म पनि दुःखभोग गर्ने हुन्छ ।
यसबारे शिशु अमृतानन्द महास्थीरको बुद्धकालीन प्रेत-
कथामा बर्णन गरे अनुसार एक कथा यहाँ उल्लेख गर्दछु ।
उत्तर अमात्य भन्ने उदेन राजाको एक अमात्य थियो ।
उत्तर अमात्य श्रमण महा कात्यायनको सेवासत्कार गर्दथे,
तर उसको आमाले छोराप्रति द्वेष भावको इच्छा राखी
उत्तरलाई भने—“मेरो इच्छा बिना तिमी श्रमणहरूलाई
अन्नपान दिदैछो, ती सबै तिम्रो लागी परलोकमा रगत
बनोस्” भनी छोरालाई सरापीन् । यस द्वेष इच्छाले गर्दा
उसकी आमा प्रेतयोनिमा जन्मीन् । जब उनी (पछि)
पानी पिउन खोज्दै, पानी सबै रगतमा परिणत भयो र
खान पनि पाएन । यसरी उनीले ५५ वर्षसम्म भोक

ध्यासले पीडित जीवन बिताईन् । यस्तै मादकतावश कुनै
आफनो छोराको मासु खान पनि इच्छा गर्नुन् । यस्तै
राज्यको लोभ इच्छाले गर्दा अजातशत्रुले आफना पिता
राजा बिम्बसारलाई निदर्यंतापूर्वक मान्यो । यस्तै देवदत्तले
संघनायक बुद्ध हुने अकुशल इच्छाले बुद्धलाई घात गर्ने र
संघ भेद गर्ने जस्ता अनेतिक व्यर्थ प्रयत्न गर्न्यो, फलस्वरूप
तत्कालै भुईमा गाढिएर नरक पुग्यो । तर कुनै इच्छा
(कुशल) गर्दा पनि एक दुई व्यक्तिलाई आधात पनै सक्छ,
तैपनि त्यो इच्छा बहुजन हित र सुखको लागी भयो भने
कुशल नै ठान्दछ ।

इच्छा भनेको भन्दैमा पूर्ण हुने होइन । यसको
लागी बल बुद्धिले कोशीस गर्नुपर्छ । तर कुशल इच्छा
पूर्ण गर्ने कृन गाहो पछं; किनभने यसमा कुनै अकुशल
कार्य सम्पादन गर्नुहुन्न । यो कुरा चित्त स्थीर गरौ
अष्टांगिक मार्गको पालनद्वारा पूर्ण गर्न सकिन्दै । हामी
मानिसहरूको जीवन इच्छाको समाधान गर्दा गर्दै अन्त
हुन जाने हुँदा सकेसम्म सदिच्छा गर्नुपर्छ । मान्दै स्वयं
इच्छाको पोको भएकोले त्यस पोको भित्र सदिच्छाले
भरिभराउ हुने प्रयत्न कुशल व्यक्तिको कुशलता हो ।

~~~~

गृहस्थी जीवन विनाशको छ द्वार

- (१) जसले सम्पत्तिको हानि गर्दछन् भने को मद्यपदार्थको तृष्णा र मूखंतापूर्ण व्यवहार गर्नु ।
- (२) राती अवेरसम्म बिउँझनु एवं ठट्टातर्फ मन लगाउनु ।
- (३) संगीतात्मक मनोरंजन तथा नाच हेर्ने जानु ।
- (४) जुवा खेल्नु ।
- (५) दुष्टहरूको संगत गर्नु ।
- (६) आफनो कर्तव्य पालन नगर्नु ।

यूरोप महाद्वीपमा बुद्ध धर्म प्रचार गरेका अमूल्य स्त्रीरत्न

सुश्री आई० बी० होनर्

- सुवर्ण एस० नेपाल

केलानि विश्वविद्यालय, श्रीलंका

एसिया महाद्वीप स्थित एक सानो राज्य नेपाल देशको लुम्बिनीमा जन्मलाभ हुनु भएको सिद्धार्थ राज्यकुमारले आफ्नो धन, वस्तु तथा राज्य समेत त्याग गरेर सर्वज्ञता ज्ञान बोध गर्नुभयो । समस्तलोक वासिन्दाहरूलाई लोकोत्तर सुखको मार्ग देखाइ बक्सने भगवान् बुद्धको धर्म सिद्धान्त आज यूरोप महाद्वीपमा पनि प्रचलित भइसकेको छ । भगवान् बुद्धका स्वदेशवासीहरूले बुद्ध धर्मको मूल्य आजसम्म बोध नगरे पनि बेलायत, जम्नी, फ्रान्स, अमेरीका इत्यादि देशहरूका जनताहरूले बुद्ध धर्मका सिद्धान्त उनीहरूको जीवनमा सुखी र शान्ति दिने जीवन सिद्धान्त जस्तो ठान्न प्रारम्भ गरिसकेका छन् । ती देशका विद्वानहरू धर्म सिकेर धर्म प्रचार गर्नको लागि निकै आफ्नो धन वस्तु र श्रम त्याग गर्न उत्सुक भइसकेका छन् । यी धनी तथा श्रद्धालु विद्वानहरूमध्ये गत अप्रैल महिनामा दिवंगत भएकी सुश्री आई० बी० होनर एक मुख्य श्रद्धालु उपासिका थिईन । भगवान् बुद्धले देशना गर्नु भएको श्री धर्मस्कन्ध अंग्रेजी भाषामा परिवर्तन एवं अनुवाद गराई यूरोप महाद्वीपमा बुद्ध धर्म प्रचार गरेर महान सेवा गरेकी सुश्री आई० बी० होनरले बेलायतका महारानी एलोजाबेटबाट राज्य सम्मान पनि प्राप्त गरेकी थिईन । तिनी साँचै बेलायत जनता र महारानीबाट मात्र होइन

समस्त विश्व बौद्ध जनताको सम्मान प्राप्त गर्न अत्तिकै योग्य स्त्रीरत्न थिईन ।

तिनीले आफ्नो तरुण समयमा श्रीलंकामा आएर बुद्ध धर्म सम्बन्धि प्रन्थहरू अध्ययन गरेर धर्म सम्बन्धि पूर्ण बोध गरिन् । त्यस ज्ञानबाट यूरोप महाद्वीपमा बुद्ध धर्म प्रचार तथा व्याप्त गरिन् । दिवंगत हुँदा वहाँको उमेर ८४ वर्ष थियो । वहाँ अविवाहक थिईन् । सरल जीवन मनषराजैयिन् । आफ्नो दुर्बल अवस्था तथा समयमा पनि तिनी दिनको ४, ५ घण्टा धर्मग्रन्थ अनुवाद गर्ने काममा निमग्न हुँयिन् । परम्पराबाट पाएका धनसम्पत्ति एवं आफ्नो धन वस्तु बुद्ध धर्म प्रचारको लागि त्याग गरिन् । यो परित्याग वहाँको जीवनमा एक अमूल्य प्रयत्न हो ।

बेलायतले श्रीलंका पालन गरिरहेको समयमा श्रीलंकामा सिविल अफिसर (Civil Servant) भई काम गरिरहेको पालि भाषा सम्बन्धि महान विद्वान श्री रीस् डेविड आफ्नो काम सिद्धाएर बेलायतमा फक्केर गएपछि पालिग्रन्थ प्रकाशित गर्न थाले । त्यसको फलस्वरूप लण्डन पालिग्रन्थ प्रकाशन समिति (London Pali Text Society) प्रारम्भ गरेर प्रथम सभापति हुनुभयो । रीस् डेविड्ज्यूले पालि भाषा श्रीलंकाको एक

महान विद्वान भिक्षु यत्रामुले महास्थविरबाट अध्ययन गरेको थियो ।

पालि ग्रन्थ प्रकाशन समिति प्रारम्भ गरेपछि केही पालि ग्रन्थहरू प्रकाशित गरे । वहाँ दिवंगत भएपछि श्रीमती रीस डेविड सभापति भइन् । त्यसपछि केहि वर्ष बितेर वहाँ पनि परलोक भइन् । त्यसबेला प्रकाशन समितिको मुख्य सदस्यपदमा रहेकी सुश्री आई० बी० होनर सभापति हुनुभयो । पालि समितिको सुवर्णयुग पनि वहाँकै पालामा उज्यालो हुन थाल्यो । पालि समितिको उच्चतिको लागि आफ्नो धनबाट २२ लाख रुपियाँ त्याग गरेर पालि त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाश गर्न आरम्भ गर्नु भयो ।

वहाँले परिवर्तन तथा अनुवाद गरेका ग्रन्थहरू आज अंग्रेजी भाषामा लिखित असूल्य बौद्धग्रन्थहरू हुन् । यी ग्रन्थहरू, भाग ६ वटा भएका विनय पिटक, भाग ३ वटा भएका मजिकम निकाय, भाग २ वटा भएका मिलिन्द प्रश्न, बुद्धवंश, बुद्धवंश अर्थकथा, विमानवस्तु र अनुवाद गर्न अति गाहो सूत्र निपात ग्रन्थ पनि श्रीलंकाका महान विद्वान श्रीलंका केलानी विश्वविद्यालयका वर्तमान कुलपति (Chancellor) आचार्य भिक्षु श्री राहुल महास्थविरको सहयोगद्वारा अनुवाद गरिसकेकी छे । उक्त ग्रन्थ मुद्रण-द्वारमा प्रवेश हुनु अगाडि नै सुश्री होनर स्वर्गस्थ हुनुभयो ।

बुद्ध धर्म, दर्शन तथा पालि भाषाका विद्वान सर् चार्मस् (Sir Charms), आचार्य सद्वातिस्स महास्थवीर, प्रोफेसर जी. पी. मललसेखर, आदि विद्वानहरू सुश्री होनरका समीपका मित्रहरू थिए ।

बुद्ध, धर्म र संघप्रति वहाँको श्रद्धा एवं भक्ती अति महान थियो । बुद्ध शावकहरूलाई उपस्थान, उपकार तथा आधार गर्ने ठूबो इच्छा र आशा थियो । बेलायतस्थित लण्डन बौद्ध विहारलाई आवश्यक जग्गा किन्न आफ्नो

विशाल धन विहारलाई पूजा गरिन् । वहाँको अन्तिम इच्छा पत्रमा पनि आफ्ना सबै धनवस्तु बौद्ध विहारहरूको र बुद्ध धर्म प्रचारको लागि त्याग गरेकी थिइन् । तृष्णा र क्लेश क्षय गरेकी महान त्यागी एवं श्रद्धालु असूल्य स्त्रीरत्नको मृत्यु समस्त बौद्ध विश्वलाई ऐउटा ठूलो शोक तथा दुःखदायी घटना हो ।

सुश्री होनरले गर्नु भएका सामाजिक एवं धार्मिक सेवाको लागी वहाँलाई बेलायत (United Kingdom) का वर्तमान महारानी (Queen Elizabeth II) एलिजाबेटले O. B. E. भन्ने गौरव उपाधीले सम्मान उपहार चढाइब्बिसयो । श्रीलंकास्थित विश्वविद्यालयहरू (University of Peradeniya, University of Kelaniya) बाट पनि वहाँलाई आचार्य उपाधी (Honoris Causa) बाट सम्मान गरिएको थियो । विश्वपूजित भगवान् बुद्धको उत्तम धर्म सिद्धान्त यूरोप महाद्वीपमा प्रचार गर्नको लागि आफ्नो धनवस्तु तथा श्रम त्याग गरी गत अप्रेल महीनामा दिवंगत भएकी स्वर्गीय आई० बी० होनरलाई अति उत्तम गौरव सम्मानको लागी परम निर्वाण सुख प्राप्त होस् भनी नेपाली बौद्ध जनता पक्षबाट म प्रार्थना गर्न चाहन्छु ।

अन्तमा एक याचना गर्न चाहन्छु कि नेपालका सुपुत्र भगवान् बुद्धको महान् धर्म सिद्धान्त प्रचार गर्न आफ्नो जीवनभर धनवस्तु तथा श्रम परित्याग गरेकी यति महोत्तम स्त्रीरत्नलाई निर्वाण सुख प्रार्थना गर्न कम्सेकम नेपाली बौद्ध जनताहरू मिली पुण्यस्मृति समारोह आयोजनाद्वारा वहाँलाई पुण्य अनुमोदन गराइदिन समस्त नेपाली बौद्ध जनताहरू उत्सुक होस् र वहाँप्रति गरिने त्यसभन्दा ठूलो कृतज्ञता अरू छैन जस्तो मलाई लाग्छ । कतञ्चू कतवेदितव्यं ।

योगीको पत्र

- भिक्षु धर्मरक्षित

प्रिय जिज्ञासु,

तिम्रो पत्र पाएँ। म यो याहापाएर प्रसन्न भैरहेछु कि तिमी योगविद्वी जान्ममा उत्सुक छौ। योगलाई साधारण मानिस जति गाहो र गम्भीर सम्झौछन्, वास्तवमा त्यस्तो कुरो छैन। फेरी तिमी भनलाउकि उसोभए सबै मानिसहरू योगी नै हुन सक्छन्। हो नि! योगी सबै हुन सक्छन्, आखिर मानिसहरूत योगी हुन्छन्, जब उनीहरूले सांसारिक बन्धनबाट अवकाश पाउँछन्। सांसारिक बन्धनबाट अवकाश पाउनलाई सर्वप्रथम शील पालन गर्नु अत्यावश्यक छ। शील पालन गरेर नै योगाभ्यासको काममा अगाडि बढ्न सकिन्छ। प्रायः देखिन्छ कि मानिसहरू शील पालनमा ध्यानै नदिई एकैचोटी ध्यान भावना गर्न शुरु गर्छन्, अनि कुनै प्रकारको प्रगति नभई उदास भएर सदाको लागि ध्यान गर्न नै छोडि दिन्छन्। त्यस्ता मानिसहरू देखेर मलाई दया उत्पन्न हुन्छ। जब म यस्ता मानिसहरू भेट्छु म शील पालन गर्नतिर मन लगाउन दिई ध्यान भावनामा पुनः धेरै सफलता प्राप्त गरेको पाउँदछु। अतः योगी-लाई सर्वप्रथम शील पालनतिर ध्यान दिनु अत्यावश्यक छ।

शील के हो? तिमीलाई राम्रै थाहाछ भन्ने कुरो मलाई थाहाछ, तर तिमीलाई पञ्चशील-

को मात्र ज्ञान छ। (धर्म ग्रन्थहरूमा) शील धेरै प्रकारका हुन्छन्। यस सम्बन्धमा म लम्बा चौडा ब्याख्या नगरी यति मात्र भन्न पर्याप्त सम्झौछु कि गृहस्थ र प्रवर्जित सबैले आ-आफ्नो शील पालन गर्नुपर्छ। इन्द्रियहरूलाई सयम राख्नुपर्छ र ग्रहण गरेका शीललाई शारीर र बाणीद्वारा उल्लंघन गर्नु हुँदैन।

शीलको शाब्दिक अर्थ प्रतिष्ठा या आधार हुन्छ। कार्य, कर्म आदिको संयम वा रहनको लागि आधार कै कुशल धर्म धारण गरिराख्नु यसको तात्पर्य हो। शील पालन गर्नेमा भिक्षुहरूलाई विशेष ध्यानदिनु आवश्यक छ। किनभने उहाँहरूलाई धेरै शीलहरू पालन गर्नुपर्छ। प्रातिमोक्ष, इन्द्रिय, आजीविका र प्रत्यय यी चार प्रकारका शीलहरूमा संयम राखीरहनु परम आवश्यक छ। भिक्षुहरूका लागि जति शिक्षापद (नियम) छन् तिनीहरूको पालन गर्नु प्रातिमोक्षमा संयम राख्न भनिन्छ। आँखा, कान, नाक, जिभो र शरीर यी इन्द्रियहरूमा संयम राख्नु नै संयम हो।

आफ्नो जीवनको निमित्त मानिसहरूलाई चकित पारी ठगी आफूलाई वा दातालाई बढाई चढाई भन्नु, यसप्रकारले कि उसले केही पाओसु, आफूले केही पाउनुको लागि अरूलाई राम्रो

नराम्रो भन्नु, लाभबाट पनि अरू लाभ खोज्नु
इत्यादि किसिमबाट नराम्रो कामद्वारा हुने आफ्नो
मिथ्या जीविकाबाट अलग हुनु वा टाढा रहनु नै
आजीविकाकोप्रति संयम शील रहनु हो ।

चीवर, भिक्षा, शयन—आसन र पथ्य
(ओषधी) चार प्रत्यय भन्दछन् । बी चार
प्रकारका शीलहरूलाई नियमानुसार एवं श्रद्धापूर्वक
शास्रोसंग पालन गर्नुपर्छ । भनिन्छ कि—

“किकी व अण्डं चमरी व बालधि,
पियं व पुत्तं नयनं व एककं ।
तथेव सीलं अनुरक्खमानका,
सुपेसला होथ सदा सगारवा ।”

जसरी तितरीले आफ्नो फूललाई चमरी
गाईले आफ्नो पुच्छरलाई, आमाले एकलौटे प्यारो
छोरोलाई, कानोले बाकी एउटा आँखालाई

बचाउन हर्य प्रथास गर्छन्, त्यसरी नै शीललाई
हर तरहबाट रक्षा गरी शीलप्रति सदा प्रेम र
गोरब राख्ने हुनुपर्छ ।

यस किसिमबाट जानी आदर राखी शील
पालन गर्नुपर्छ । शील पालनको निमित्त धुताङ्ग-
हरूलाई पालन गर्नु पनि आवश्यक हुन आउँछ ।
बिना धुताङ्ग पालन शील पालन गर्नु गाहो
हुन्छ ।

पत्र लामो भयो । मलाई डर छ कि तिमी
कतै पत्रदेखि उदास होलाउ । ल त, अब मेरो
चंकमण गर्ने बेलाभयो । आजलाई यति मात्र,
योगीराजको आशीर्वाद ।

ऋषीपतन, मृगदावन
१-२-'५६
अनु० आनन्द

तिम्रो
योगी

“बुद्ध”

— सूर्य तच्छकार
स्वयम्भू, तुत्सीधारा

बुद्ध ! हे बुद्ध ! नेपालमा जन्मियौ तिमि,
शान्ति दियौ यहाँ गाउँ तिम्रो जीवनी,
हे बुद्ध मलाई आशीर्वाद दिनू सधैं,
रहूँ तिमी कै शान्तसरि नेपालमा जिउँदै ।

गर्छु म धर्म सधैं मिलोस् कर्म,
म मान्दिन शर्म सेवा बरूको गर्न,
म हुन्छु खुशी मलाई मिल्द शान्ति,
मुहार भरि मेरो छरिनेछ कान्ति ।

जन्मियौ तिमि गाउँ लुम्बिनीमा,
नेपालको शीतल पावन भूमिमा,
भन्छु जप्छु सधैं संक्षेरै तिमी,
कण्ठले, बुद्धम् शरणम् गच्छामि ॥

ए नील गगन !

— चक्रमान शाक्य

ए नील गगन ! ए गाम्भीर्य निधान !
तँ किन यसरी मूक सँधै ?

छैन केही पनि जगमा त्यस्तो
जो कि तैले देखतेनस्
अनुभवको तँ युप्रो भैकन
तै पनि केही गईनस्
सर्वदर्शी अति विशाल काय !
छैन तैलाई विश्वको माया ?
ए नील गगन ! ए गाम्भीर्य निधान !
तँ किन यसरी मूक सँधै ?

दिनकर जान्छ, रजनी आउँछिन्
असंख्य ग्रहगण देखिन्छन्
ज्योतिका दाना नभका गहना
पिलपिल गर्ने ठूला साना
ती सब के हुन् ? कसलाई याहाछ !
केवल तैलाई त्यसको ज्ञान छ,
ए नील गगन ! ए गाम्भीर्य निधान !
तँ किन यसरी मूक सँधै ?

महल भित्र ऐश्वर्यको हाँसो
दिनों तैले सुनिरहिस् ।
छाप्रो भित्रको रोदन कन्दन
पनि त तैले देखिरहिस् ।
अशान्ति र आतंकको भयले
ईश्वर पुकार्छन् कृति कृति !

विश्व विद्वांस गर्ने भीषण
अस्त्रालय छन् फेरि कति !
ए नील गगन ! ए गाम्भीर्य निधान !
तँ किन यसरी मूक सँधै ?

राग द्वेषको तेल खन्याई
मनुष्य-समिधा बालेको
प्रकृतिको यो अनन्त कोटी
आहुति यज्ञ तँ हेदेखस् ?
सर्वशक्तिमान् ईश्वर पदले
भूषित तत्व त्यो कहाँ छ ?
लोभ, अहंकार, ईर्ष्या, द्वेष
तिनकै वरदान पो हो कि ?
ए नील गगन ! ए गाम्भीर्य निधान !
तँ किन यसरी मूक सँधै ?

सकिनस् देखन त्रिलोक दीपक
नेपाल पुत्र गौतम कहीं ?
भावी बुद्धलाई गएर भन्दे
“छिटै गइदेउ पृथ्वीमा”
जलिरहेछ, डिरहेछ, भत्किरहेछ यो संसार
केवल शब्द छ शान्ति यहाँ
यत्र तत्र छ करुण पुकार
ए नील गगन ! ए गाम्भीर्य निधान !
तँ किन यसरी मूक सँधै ?

आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

प्रज्ञा नै मानिसको रत्न हो

- भिक्षु कुमार काशयप

पुस्तकालय-अध्यक्ष, आ. कु. वि.

मनुष्य जीवन सफल पार्ने मानिसको दिमाग श्रुटिकालदेखि नै कल्पनाका सागरमा डुबिरहेको छ । प्रश्न उठ्छ जीवन कसरी सफल पार्ने ? कोही शिक्षा हासिलतिर जोड दिन्छन् त कोही मानिसलाई चाहिने उपयोगी वस्तुको प्राप्ति माथि महत्व दिन्छ नै । त्यस्तै कोही भन्छन् शिल्पशास्त्र नै सुखको साधन हो इत्यादि इत्यादि । हुन त यो विचार पनि ठीक छैन भन्न सकिदैन । यसले खालि क्षणिक सुख मात्र दिन्छ । अर्कों शब्दमा भनूँ भने कायिक सुख मात्र क्षणिक रूपले पाइन्छ । मानसिक सुख यतिले मात्र कदापि हुन सकिदैन । जीवनमा कायिक सुखभन्दा मानसिक सुख सर्वप्रकारले उच्चतम छ । साँचै भनूँ भने कायिक र मानसिक सुख सफल पार्नु गुण धर्महरू-मध्ये उत्तम गुण धर्म प्रज्ञा हो । अर्थात् विशेष बुद्धि ।

धन जन सन्तान भएर मात्रै मानिसको जीवन यथार्थरूपले विताउनु गाहै होला । यसको अलावा परमावश्यक वस्तु, प्रज्ञामा निष्ठावान् रहनु हो । प्रज्ञाद्वारा नै मनुष्य जीवन सम्यक्

रूपले विताउन सक्छ । 'पञ्चा नरानं रत्नं' मानिसको रत्नमध्ये सबभन्दा ठूलो रत्न प्रज्ञा रत्न हो । सुन, चाँदी, माणिक यो सबै विनाश भएर जान्छ । प्रज्ञारूपि रत्न कहिले पनि विनाश हुने छैन । जोसँग प्रज्ञा रत्न छ त्यसले अरू धन-सम्पत्ति नभए तापनि, जस्तैसुकै आपत विपत दुःख कष्ट पीडा आएतापनि, ती सबै दुःख कष्ट हटाएर आफ्नो जीवन शुद्ध पवित्र पार्न कोशिश गर्छ । त्यस्तालाई जस्तैसुकै समस्या आइलागे तापनि हडबढाउदैन, धैर्यवान् भएर अक्कलले बुद्धिले विशेष ज्ञानले काम लिन्छ । त्यही हो प्रज्ञाको विशेषता ।

जुनसुकै कार्यमा पनि प्रज्ञाको विशेष महत्व हुन्छ । तीक्ष्ण प्रज्ञाद्वारा नै सर्वकार्य सिद्ध हुन्छ । प्रज्ञाद्वारा नै सबै दुःखलाई अन्त गर्न सक्छ । अर्थात् प्रज्ञारूपि शस्त्रले सबै वलेश हटाउन सक्छ । बुद्ध-धर्म स्वयंमा पनि दुःख अज्ञानिको लागि होइन 'पञ्चावन्तस्स अयं धम्मो नायं धम्मो दुपञ्चस्स' यो धर्म प्रज्ञावानलाई मात्र हो । अज्ञानिलाई होइन । यो बुद्ध बचन हो ।

बोद्ध धर्ममा प्रज्ञालाई विशेष स्थान दिएको छ । विशेष बुद्धि अर्थात् प्रज्ञा नै मनुष्यताको मुक्ति दाता हो ।

एकदिन आलोक राक्षसले प्रश्न सोध्यो, “यो संसारमा मानिसको सबभन्दा ठूलो वस्तु के हों ? के अभ्यास गरेमा सुख पाइन्छ ? रसमध्ये सबभन्दा ठूलो रस के हो ? कस्तो जीवनलाई श्रेष्ठ उत्तम जीवन भन्दछन् ?”

बुद्धले भन्नुभयो—“यो संसारमा मानिसको लागि सबभन्दा ठूलो वस्तु श्रद्धा हो । कायिक, वाचिक, दमनको लागि अभ्यास गर्नले नै सुख पाइन्छ । रसमध्ये ठूलो रस सत्य रस हो । जीवनमध्ये श्रेष्ठ जीवन र उत्तम जीवन प्रज्ञामय जीवन हो ।” यो वाक्यद्वारा स्पष्ट हुन्छ कि मनुष्य जीवनमा उत्तम जीवन प्रज्ञामय जीवन हो । यो वाक्यद्वारा स्पष्ट हुन्छ कि मनुष्य जीवन प्रज्ञाद्वारा नै पवित्र र शुद्धीकरण हुन्छ ।

प्रज्ञाद्वारा नै सर्वकार्य राङ्गोसँग सफल पानै महोपकारी बन्छ । बौद्ध दृष्टिकोणमा बुद्धत्वको लागि अर्थात् महापुरुषको लागि दशपारमिता (पूर्णता) मध्ये प्रज्ञा पारमिता पनि सर्व अंशले पूर्ण गर्नुपर्छ ।

प्रज्ञा संस्कृत शब्द हो । पालिमा पञ्च्राभन्दछन् । प पूर्वांग धातुले बनेको शब्द हो । प्रज्ञाको तात्पर्य विशेष ज्ञान अर्थात् यथार्थ ज्ञान हो । सम्यक् सम्बुद्ध, श्रावक बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध हुनलाई प्रज्ञा अत्यन्त जरूरी छ ।

यो संसारमा आलोक (तेज) चार प्रकारका छन् । १. सूर्यालोक २. अन्द्रालोक ३.

अग्निआलोक र ४. प्रज्ञालोक । यो चारवटामध्ये प्रज्ञालोक सर्वोत्कृष्ट छ । प्रज्ञालोकले नै मानिसको अज्ञानता र मुहूर्तारूपी अन्धकार हटाउँछ ।

प्रज्ञा (ज्ञान) तीन प्रकारको हुन्छ । चिन्तामय प्रज्ञा, श्रुतमय प्रज्ञा र भावनामय प्रज्ञा । अरूपो सहारा नलिइकन आफ्नो बुद्धिले तर्कनिकूल विचार गर्नु चिन्तामय प्रज्ञा हो । जस्तै आधुनिक युगमा हवाइजहाज, रेडियो, रकेट, अनेक प्रकारका यन्त्र बनाउनु चिन्तामय प्रज्ञा हो । शिक्षा हासिलद्वारा, पण्डित सज्जनहरूको प्रवचनद्वारा, भ्रमणद्वारा ज्ञान पाउनु श्रुतमय प्रज्ञा हो । वास्तवमा भनूँ भने बहुश्रुत हुनु नै श्रुतमय प्रज्ञा हो । आप्नो हृदय शुद्ध पवित्र गर्नुको लागि साधना गर्नु नै भावनामय प्रज्ञा हो । यी तीन प्रज्ञामध्ये भावनामय प्रज्ञा श्रेष्ठतर छ । किनभने त्यसद्वारा हात्रो मनमा भएको क्लेश र अज्ञानता छुटिन्छ ।

मानिसमा उत्पत्तिदेखि नै सहज ज्ञानको वीज हुन्छ । तर त्यो सहज ज्ञानलाई प्रगतिपथमा लम्काउन सकेन भने त्यहीं लुप्त भएर जानु स्वाभाविक छ । जन्म ज्ञान वीजलाई शास्त्रशिल्पद्वारा बढाउनुपर्छ । त्यसैले जन्म वीज ज्ञानलाई भावेतब्बं (बढाउँदै लैजानु पनै) धर्म भनी पण्डितहरूले भनेका छन् । जस्तै मालोले रूखको विरुद्धालाई राम्ररी स्याहार गरेर लैजान्छ, त्यस्तै सहज ज्ञानलाई शिक्षा शिल्पद्वारा बहुश्रुतद्वारा सफल पारेर लैजानु नै जीवनको भविश्य उज्ज्वल पार्नु हो । यसद्वारा कायिक, वाचिक, मानसिक सुख शान्ति प्राप्त गर्न सक्छ ।

आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

मासु चाहने राजा

— रमेश बज्राचार्य
कक्षा ५

एकादेशमा एकजना राजा बस्दथ्यो । उसलाई सँघे खसीको मासु चाहिन्थ्यो । एकदिन एउटा बिरालोले राजाको लागि तयार पार्न राखेको मासु चोरेर खाएछ । त्यो देखी नोकरलाई के गहूँ के गहूँ भयो । अनि नोकरले मरेको मानिसको मासु त्याएर राजालाई खुवाएछ । राजा अति खुशी भएर भन्यो—“आज खसीको मासु त निकै मीठो छ । अहिलेदेखि सँघे यस्तै खुवाउनू ।” अब नोकरलाई फसाद पन्थ्यो । कहाँ मानिस मरेको खोज्ने अब ? मनमनै सोची जंगलतिर गयो । एकजना मानिस आरामसाथ एउटा चौताशमा सुतिरहेको रहेछ । यही हो मौका भनी त्यसलाई मारी त्यसको मासु राजालाई खुवायो ।

एकदिन उसले कतैपनि सुतिरहेको मानिस भेट्टाएन अनि खसीके मासु त्याई राजालाई खुवायो । राजाले भन्यो—“के हो आज त मासु मीठो लागेन नि, के भयो ? नोकरले भन्यो—

“मलाई माफ गर्नोस्, अस्ति अस्ति मानिसको मासु ख्वाएको थिएँ । खसीको हैन । आज फेरि खसीको मासु पन्थ्यो ।” त्यो सुनी राजाले भने—“त्यसोभाइ मलाई सँघे मानिसकै मासु ख्वाउनू । जेलमा रहेका मानिसहरू एक एकजना गरी मारी मलाई ख्वाउनू ।” नोकरले ‘हुन्छ सरकार’ भन्यो । त्यसदिनदेखि मानिसको मासु पुनः राजाले खानाथाले । मन्त्रीहरूले विचार गरे कि जेलमा मानिस सिद्धिएपछि हामीलाई पनि यसले खान थालेछ । त्यसो भएकोले यो राजालाई अब जिउँदो रात्न भएन भनी हजामलाई बोलाएर भन्यो कि राजाको दाही काट्ने बेला पनि भैसक्यो । राजाको दाही काट्ने निहुँ गरी उसलाई मारिदेउ । अनि मात्र हामी बाँचन पाउनेछौं । हजामले मन्त्रीहरूको सल्लाह अनुसार राजालाई मारिदिए । त्यसदिन-देखि सबै प्रजा खुशीसाथ बस्नथाले । कथा ठुंगियो । शिक्षा आफैले लिनु राम्रो छ ।

बूद्ध-प्रश्नोत्तर-स्तम्भ

★ प्रकाश मान शाक्य

लगन, काठमाडौं

प्रश्न - पालिको अतिरिक्त त्रिपिटक कुन कुन भाषामा छापिएको छ ?

उत्तर - सिहल, बर्मिज, थाइलैण्ड, लाओस, कम्बोडिया, बंगाली, अंग्रेजी आदि भाषावाट छापिएको पाइन्छ ।

प्रश्न - बुद्ध धर्मका आदि भिक्षुहरूमा सबैभन्दा रिसाहा कहिने र सबैभन्दा नरिसाउने कहिने भिक्षुहरू को को हुन् ?

उत्तर - बुद्ध धर्मका आदि रिसाहा भिक्षुहरूमा सुधर्म भिक्षु, बहुभण्डक भिक्षु र कोसम्बिक भिक्षुहरू थिए र नरिसाउनेहरूमा सारिपुत्र अग्र थिए ।

★ चन्द्रबहादुर उपासक

कोहिटीबहाल, काठमाडौं

प्रश्न - बुद्धपूजामा उपासक-उपासिकाहरूले 'नतिथ मे सरण अञ्जन बुद्धो मे सरण वर' अर्थात् बुद्ध बाहेक अरुको शरण जानेछैन भनेर प्रार्थना गर्छ तर अनेक देवताहरूको शरण लिन किन गएको ?

उत्तर - आ-आपनो सामाजिक संस्कार र आपनो मनको कमजोरीपनाले हो ।

प्रश्न - बुद्ध धर्मालम्बीहरू भएर पनि बुद्ध-धर्म-संघलाई चिन्न किन कोशिश नगरेको ?

उत्तर - यो आ-आपनो बुद्धि विचारमा भरपर्ने कुरा हो ।

★ सविता धाख्वा

नागबहाल, यल

प्रश्न - बुद्ध धर्ममा जाति-पाती, स्त्री-पुरुष इत्यादिको भेदभाव छैन । तर यस्तो पनि देखदछु कि त्यति नै शील पालन गरेता पनि श्रामणेरहरूले शील दिन हुन्छ र अनगारिकाहरूले शील किन दिन नहुने ?

उत्तर - बुद्धको पालामा चतुपरिषद् भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिका मात्रै थिए । अनगारिका भन्ने थिएन । जब भिक्षुणी शासन लोप भएर गयो, तब हजारौ वर्षपछि अनगारिका भएर आएको देखिन्छ तर कुनै बौद्ध ग्रन्थमा अनगारिकाहरूले शील दिन हुन्छ वा हुँदैन भन्ने उल्लेख भएको पाइँदैन ।

नयाँ प्रकाशन

वेस्सन्तर जातक

लेखक - आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महासंघिर

अनुवादक - धर्मरत्न शाक्य (त्रिशूली)

प्रकाशक - धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

चन्दादाता - लक्ष्मीहेरा कंसाकार सपरिवार

वेस्सन्तर जातक - हुनत यसभन्दा पहिला पनि यसको प्रकाशन दुईचोटी भैसकेको थियो तर ती प्रकाशन दुबै नेपालभाषा (नेवारी) मै भए। यो प्रथम पटक नेपाली भाषामा प्रकाशन भएको छ। यस पुस्तकको भूमिका पढा यस्तो लाग्छ कि पहिलेदेखि नै “राजा प्रजाका साक्षा” अर्थात् प्रजाद्वारा छानीने राजा नै भएका देखिन्छन्। धर्मरत्नज्यूद्वारा अनुदित यस पुस्तकले मन तथा गहभरी आँसु बहाए तापनि अन्तमा पुनः जीवन सुखमयी तुल्याएको देखिन्छ।

पुस्तक परिचय

अमण नारद

लेखक - श्रीयुक्त नाथुराम प्रेमी (मूल लेखक किटिएको छैन)

अनुवादक - प्रकाश बज्जाचार्य

प्रकाशक - धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

प्रथम संस्करण; पेज २८

भाषा - नेपाली

बौद्धधर्म व्यावहारिक छ र कर्मको जीवनमा के भूमिका छ भन्ने कुरा यस पुस्तकले बुझाउँछ। उपन्यासको ढंगले लेखिएको यो पुस्तक रमाइलो र हृदयस्पर्शी छ। यस पुस्तकमा उल्लेख गरीएका हरेक पात्र हाम्रो दैनिक जीवनका पात्रहरू हुन र हरेक घटना दैनिक घटनाहरू हुन्। साँच्चैनै बौद्ध धर्मलाई बुझनु छ भने यो पुस्तक पढ्नु योग्य छ, अरुलाई पढाउन योग्य छ।

आनन्दभूमिया खँय्

- भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर

बुद्ध धर्म सम्बन्धि नेपालया छगू हे जक मासिक पत्रिका, ह्लापा ह्लापाजा जिनं बरोबर स्वया च्वनागु खः थवहे बिचय् छक निकजक जिसोय् मखन। आ हानं बुद्ध सं. २५२५ ज्याः पुहीयागु आनन्दभूमि पत्रिका मेपिनि स्वयाच्वगुयात जिनं छकः कयाः भतिचा स्वयागु खः।

‘करुणा र प्रेमको लागि बुद्धजयन्ती’ भिक्षु कुमार काश्यपं थुकी च्वयातःगु लेख बाँलाः जू तर थुकी ‘करुणा र मैत्री’ धकाः तयातःगु ज्वीफु। करुणा र प्रेम जुयाच्वन। खजा पत्रिका ब्वना विज्याःपिसं ब्वनादीपिसं सचय् यानाः मनन यात हे ज्वी।

अले मेगु धयातःगु दु- बुद्धया विशेषता राजनैतिक नेतृत्वया सामयिक महत्ताथे मखु। हिटलर व मुसोलिनिपिनि थःथःगु जमानाय् गुलि प्रसिद्ध जू। तर तुरन्त जनतां इमित प्रशंसा यायगु त्वःत्ल। थव खँ जित साप हे चित बुझ्य जू। आनंजा अथे हे खःनि। नेपालि भाषं धयातःगु उखान छगू दु। ‘कसैको पनि रहने छैन नगर गुमान’ धकाः। अले हानं मेगु धयातःगु— अतएव गुलि गुलि काल वित्यजुया वने धुङ्कल थौंतक नं भगवान् बुद्धयागु धर्म ताजा हे तिनि, इत्यादि लेख च्वयातःगु हृदयंगम जू।

मेगु लेख छगू नं दु- ‘महायान बौद्ध साहित्यको विकास’ डा० लालमणि जोशी-८ थुकी धयातल— ‘सम्पूर्ण प्रज्ञा साहित्यको मूल मन्त्र र केन्द्रबिन्दु शून्यता सम्झनु पर्दछ।’ थव धयातगु नं बाँला जू। शून्यता धकाःजा अवश्य छो सकसिन लुमके हे माःगु खः। अले हानं थव फुक शून्यता याना छोयगुया तरिका छगूनंजा दयमागु खः। पुनर्वार शून्यताय् थ्यने धुङ्काःलि हानं लोकजन-पिन्त उद्धार याःवयेगुया तरिका गथेथे? थव छगू नं जिमिसं सीकातय् दःसा साप हे ज्यूथे ताया।

मेमेगु धाइ संसारय् गुलिसिनं छु धाइ, गुलिसिनं छु धाइ गुलिसिनं गथे धाइ निन्दा व प्रशंसां अलगपि सुनं दैमखु।

धम्मपद २२८ श्लोक ‘न चाहु न च भविस्सति न चेतरहि विज्जति, एकन्तं निन्दितो पोसो एकन्तं वा पसंसितो।’

सर्वदा प्रशंसा जक याकाच्वंह्य व निन्दा हे जक याकाच्वंह्य व्यक्ति ह्लापानं दयावंगु मदु, आःनं मदु, लिपानं दैमखु। चन्द्र सूर्यतकयात नं निन्दा याना हे च्वन। थव फुक थःत थम्हं ह्यमसीका च्वंपिसं हे जक अथे निन्दायाना च्वनीगु खः। थुकी छोसं च्यूताःतया मच्वनेगु हे भि जू। थव संसारया स्वभाव नं खः।

हानं मेगु— राजा शजेन्द्रलाल मित्र पण्डित हरिप्रसाद शास्त्रि आदिथें जाःपि विद्वान् वर्गपिंगु प्रशंसनीयगु महायानया प्राचीनतम साहित्य प्रज्ञापारमिता, सद्धर्मपुण्डरीका आदि बौद्ध धर्म ग्रन्थत यक्को यक्को प्याहाँवया च्वंगु दु धकाः आनन्दभूमि पत्रिकाय उल्लेख यानातगुजाः आपासित विदित जुयावयाच्वंगु हे दै। उकी निगू शब्द प्याहाँवयाच्वंगु दु, व खः—हीनयान व महायान धकाः। अथ हीनयान धाःगु शब्द छुकीयात धयातःगु थें? स्वैत गज्याःगु धर्मयात धयातःगु थें? अथ शब्द गुबलेनसे प्रयोग यानातःगु थें?

जिगु मतीला हीनयान धयागु शब्द नीचगु क्वहां गुयात धयातःगु खः। यदि महायान ग्रन्थय थेरवादयात हीनयान धकाः धयातःगु खःसाला थुगुख्य जित भतीचा चित्त बुक्ष्य मजुया च्वन। कृपया लेखकपिसं बालाक प्रष्टज्वीक धया विज्याई धैगु आशा दु।

छायधासा महायान धर्मेय जक यक्को यक्को ग्रन्थत अनेअनेगु नानाप्रकारयागु पण्डित विद्वान् पिसं उल्लेख यानातःगु मखु। थेरवाद धर्मेय नं पालि त्रिपिटकादि ग्रन्थत अनेअनेगु नानाप्रकारयागु पण्डित विद्वान् पिसं यक्को यक्को उल्लेख यानातःगु दु। थुकीनंजा प्रज्ञा ज्ञानयात तच्चतं उच्चकोटी तथा मान्यता बियाः सफूया रूपय पिकयातःगु दु। हानं सम्पूर्ण लोकोत्तर धर्मया केन्द्रबिन्दु अथवा शून्यता निर्वाण खः धका नं कनातःगु दु। उकीसनं निर्वाण धयागु न्यागु प्रकारया नामं कनातःगु दु—१. सउपादिसेस निर्वाण, २. अनुपादिसेस निर्वाण, ३. अनिमित्त०, ४. अपणिहित०, ५. शून्यता निर्वाण।

अले हानं गुगु ग्रन्थय थषे धकाः च्वयातल अरहत् जुयाः परिनिर्वाण ज्वी धुंकूसानं लोकजन-पिसं उद्धार याय्या निति हानं हानं जन्म काः विज्याईतनि धका।

गुगु ग्रन्थय अरहत् जुया परिनिर्वाण ज्वी धुंकूपि पुनर्जन्म ज्वी मखुत धकाः च्वयातल। धयागु मतलव थेरवाद धर्मेय नं महायान धर्मेय नं अनेअनेपि तःतःधर्मपि विद्वान् पण्डितपिसं आजु बाज्यापिसं, तःतःधर्मपि गुरु पुरोहितपिसं ग्रन्थय च्वयातःगु धायवंतु छत्थुं स्वीकारयाना मानेयाना काय मज्यूनि।

मुस्यतः क्षीत माःगु छु? सर्वसम्पूर्ण दुःखं मुक्त ज्वीगु हे खः। व उगु दुःखं मुक्त ज्वीत भगवान् बुद्धं चतुरार्थं सत्य धर्मोपदेश यानाथका विज्याःगु दु। आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग (शील, समाधि, प्रज्ञा) अनित्य, दुःख, अनात्म तथा पटिसच्चमुप्पादादि धर्म खः। थुगु धर्मोपदेशनाप मेमेगु ग्रन्थत मिलय जू, मजू, यत्र, तत्र फुक तुलना याना स्वया मिलय जुसा जक स्वीकार यानाः मानय्याना कायेमालो। गथे लुँकमिपिसं लुँयात अनेकथं जाँचय्याना स्वया: काइथेंतुं।

थुगुरूपं यथार्थं जाँचय्याना स्वेसःगु प्रज्ञा ज्ञानया ज्या खः। प्रज्ञा नं निगू प्रकारं क्यनातःगु दु—१. छगूगु प्रज्ञाप्रदीप। २. निगूगु प्रज्ञा सस्त्र। प्रज्ञाप्रदीपं सम्पूर्ण मोहान्धकारयात विद्वंस यानाः नाश यानाः छोइ। प्रज्ञा सस्त्रं सम्पूर्ण क्लेश बन्धनयात नं हानं नामरूपयात नं छिन्न-भिन्न यानाः तुक्रा तुक्रायाना (अत्तभाव) अविद्यादियात मदयका छोइ। अथवा शून्यताय थ्यंका बी। अथेया कारण्य भगवान् बुद्धयागु धर्म विभजवादी धकाः नं धयातल।

~~~

नियम

— कमल मैया बज्राचार्य

नियम धैगु कोगु जीवनय् गय्कि नय्गु पुनेगु, च्वनेगु मदयकं मज्यू धैथे जीवन बाँलाक हनावनेत मदयकं मगाःगु छगू साधन खः। गुह्य व्यक्ति “नियम” पालन याइमखु उह्य व्यक्ति थःगु जीवन सुधार याय् फैमखु। “नियम” धैगु पला स्वाँय् पतिकं आवश्यक जू। लैय् ज्वीबले “नियम” पालन मयासे न्ह्याने लाःथासं न्यासिवन धाःसा दुर्घटना ज्वी। गनं अफिसय् ज्यायाःवनीबले अनयागु “नियम” या विरुद्धय् सन धाःसा ज्या याकी मखु। थथे हे प्रत्येक थासय् फेट्वीत, दनेत “नियम” आवश्यक जू। गनं लडाइँ जुल धाःसा बन लडाइँले बनीपि सिपाहिं मध्ये छह्य जक सिपाहिं नं “नियम” पालन मयात धाःसा फुकं सोऽु, उलि जक मखु थःगु देश नापं कर्पिनिगु ह्हाती लाःवनेफु उकि “नियम” धैगु प्रत्येक व्यक्तिया “तिसा” खः। गुह्य व्यक्तियाके थ्व “तिसा” इँ व व्यक्ति न्ह्याबले श्रेष्ठ ज्वी। यदि थ्व “तिसा” मन्त धाःसा न्ह्याथे हे लुँ, हेरायागु तिसां तिया जूसां छुँ महत्व दैमखु।

उकि थौं गुलिनं देशं प्रगति याना च्वन व सभ्य धाय्का च्वन व फुकं नियमं याना खः। च्याय् धाःसा ‘नियम’ मन्त कि मनूतयके मछाः व च्याः पह दैमखु। मनूत योयोथे सना जीवन स्यंकी धका नियम धैगु दयके माःगु खः,

दयावःगु खः। मेगु अर्थय् धाय् धाःसा कीसं गलत ज्या मयाःतले मां अबुँ कीत ब्वःबी मखु, मखुगु ज्यायात धाय्वं तिनि ब्वःबी। उकि फुकक मनूतयसं भिगु जक ज्या याना नियम पालन याःसा ब्वःफ्य् माली मखु। थथे हे न्हून्हूगु वासः न्हून्हूगु ल्वे वल। नियमया विरुद्ध नये त्वने ज्या जूगुलि हे थथे जूगु खः। नियम अनुसार नया जूसा सायद ल्वय् नं ज्वी मखु ज्वी, अले वासःयागु न आवश्यक दैमखु खै। अथे हे बुद्धया पालय् नं बुद्धं यकव नियम दयका बिज्यागु खनाः याना च्वंह्य भिक्षुयात छगू जक “नियम” मन्यात वसय् तय्गु बियाः व भिक्षुयात ताले लाका बिज्यात। युकिया अर्थ छगू थ्व नं खः कि सुँ व्यक्ति भिगु लंपुइ वनी व भिगु ज्याय् लगे जूगु ज्याय् जक सनी अन्यापित नियम धैगु आवश्यक मजू।

यदि थौं नियमं झ्यातु चाय्की मखु व मनू मनू धाय्का झन् झन् च्वय् थाहाँ वनी। नियमं याना हे विद्वान् महापुरुष ज्वी। नियम स्यन धाःसा खुँ डाँका व मेपिनि मिखाया धूथे ज्वी।

थथे हे मिस्तय्गु जीवनय् नं नियम धैगु छु धःका सीका तेगु, अनिवार्य जू। कन्हे सुँ ह्यमस्यूथाय् मेपिगु ह्हाती मां बौपिसं लःह्लानाबी अले की व न्हूगु थासे न्हूगु वातावरणय् थःगु छेँथे थ्व नियमे च्वने ह्याः धका च्वंच्वन धाःसा जीवन

हनेत थाकुई। उकि आवंनिसे हे नियम बालन
याना नियम अनुसार थःत छ्यलातय् फ्यके माः।
छुं नं ज्यायाय्वले छ्ववलंतुं सैमखु। इलं लाबले
नियम धैगु सीकाः व नाप नापंतुं स्यका तय्माः।
अले जक छीसं थःगु जीवन बाँलाक हनावने के।

उकि सकसिनं सीके माल नियम धैगु
मद्यकं नं मज्यू नाप नापं अपो नं मज्यू। नियम
अप्पो व कडा जुल धाय्वं नं मनूतय्सं नियमया
विरुद्ध सना है।

ख्वप देया मझकालीन लुँ ध्वाका

- सम्यकरत्न बज्राचार्य

नेपाया स्वंगु देया मध्ये ख्वप लुँ ध्वाका
भव्यरूपं तःजिगु खँय् किम्बदन्ति न्यनातैगु अनुसार
यल हिरण्यवर्ण महाविहार बवाबाहाया शावयत
ख्वपदेया नागरिक जूवगु स्वापू थोंतकनं दसि
प्रमाण स्वापूकथं रीति यिति जुया च्वंगु लम्भि
वैच्वंगु दु।

तलेजु भवानि उत्पत्ति जुया छुं वर्ष लिपा
रणजित मल्लं ख्वप देशय् राजकाज चलेयाना च्वंगु
इले जुजुयानं थःगु लाय्कू छेँ नं तलेजु भवानि
दर्शन याःवनेत लुँ ध्वाकां दुहाँ वनाः तलेजु
भवानि दर्शन याय् दुसा ज्यू धैयें मनय् कल्पना
वैच्वन। यल देसय् दय्का तःगु लुँ ध्वाका स्वयाः
वस्वया नं तःजिक दय्के दुसा तःसकं बाँलाइ,
ख्वपया जनता नं लय्ताइ, पुण्य नं दै, देशया
शोभा नं उपो दैवै धका नानातरहं थःगु नुगलं
खं कोजीकालि छन्हू यल देशया लुँ ध्वाका दय्कूर्पि
कलाकार शावय तय्त सःतके छोया थःगु ख्वपदेया
लाय्कुली केतुका भाइ भारदार च्वना जुजुया
नुगलय् पोचिना तःगु खं फुकक प्वेंका बिल हैं।

जुजुं आज्ञा जुल, ज्याला उपो बीगु, दोसल्लाया
गां न्येकेगु, बेतालि चिकेगु। जुजुया म्हुतुं थुलि खं
कोजीवं कालिगर स्वह्य प्यह्य दाजु किजापिसं
छप्वाः म्हुतुं धैयें बाँलाक दय्का वोगु खं कोछित

लेखक

हैं। कलाकारतय् हिववाना वल मखा ज्वी।
इमि लुँ ध्वाका दय्केगु इस्तिमेत कोजिकाः बाँलाक
नमुना लीयागु निकुति जाः याना लुँ ध्वाका कलां
परिपूर्ण ज्वीक दय्के धुंका रणजित जुजुया

सन्मुख्य देछाय यंकल हैं। जुजुया मन प्रसन्न जूसांतवि ख्वाया ह्त्कु र्घुं का उजं दय्कल हैं। इव स्वयानं उपो बाँलाक तःजिक दय्केमाः धका। मेमेगु नं प्रलोभन केना सहानुभूति विया जग स्वनेगु थन धका जुजुं हे कलाकारतय्त पाचिना लाय्कुलि कुने क्षाया तलेजु भवानि दुहाँ वनेगु थन, जग तय्गु थन धका केनाः जग थम्हं हे स्वना लुं ध्वाकाया ज्या प्रारम्भ याके बिल। क्रमशः लुं ध्वाका दय्का ववं सम्पूर्ण ज्या सिधःसेलि जुजुयात खबर बिल। जुजु ध्वाकां स्वः क्षाया च्वंबले मती खँ लुया वल हैं, “इव शित्प कलाकारत यलदे लितछोया बिल धाःसा यल देशया जुजुं हानं थःथाय् मेगु लुं ध्वाका तःजिकं दय्के बिल धाःसा अले स्वपया लुं ध्वाका बुलुसे च्वनेफु, बुलुसे च्वंका बीफु। जुजुया अनेक प्रकारं थथे मनय् खँ ल्वीका थःगु मनय् धौबजि वाय्कल हैं। इव कलाकारतय्त थनसं तया थाका तय्माल। छुं दाउपेच ह्विते धका मने खँ ल्वीका खँ कोजीकल हैं। कलाकारतय्त लुं ध्वाका दय्के न्ह्यवः खँ कोजिकथं ज्याला बीमागु विया दोसल्ला वां न्येका वेतालि चिकाः ज्याला विया बिदा मविसे लहिना तल हैं।

यलदेया जुजुयात नुगः म्वीकेत स्वपया लुं ध्वाका उद्घाटन याके बिल। स्वपया जुजुं यलया जुजुयात निमन्त्रणा बिल। लुं ध्वाका उद्घाटन याः क्षाहा यलया जुजुया लुं ध्वाका फुकं निरीक्षण याय् धुं का जवं खवं स्वर्ण आखलं कियातःगु ने, सं. ८७४ स्वर्णपाता खेंबले रुन हे यल जुजुया मने सुख मदया स्वा स्युं का हल हैं। इव दृश्य स्वपया रणजित जुजुं चिवा क्या च्वंगु हे दु। उद्घाटन याः क्षाहा जुजुया लुं ध्वाका

बाँलागु खना मनं मनं तमोय्का उद्घाटन जसो तसो यानाः याकनं ज्या पूवंकल हैं। यल जुजु यले थ्यनेवं थःहा मन्त्रियात सुचं बिल हैं। “स्वप वना लुं ध्वाका दय्कःवंपि कलाकार शावयत लिहाँ वय्वं थन व्वना हति।”

स्वपया जुजुं थौया ई थिक ज्वी धका मतीतया कलाकारतय्त लित छोय्त बां थाका दोसल्लाया गां न्येका, वेतालि चिका जात्रा याना यलदे लित छोया बिल। यल थ्यंबले वाजा थाका वःगु खबर सीबं हतपतं मन्त्र जुजुया न्ह्याःने विन्ति यात। जुजुं कलाकारतय्त सःतके छोया जुजुया न्ह्याःने थ्यंबले दोसल्ला गां न्यया वेतालि चिना वःगु खेंबले जुजुं रुन तंचायाः कलाकारतय्त यल देशे च्वने दैमखु धका आज्ञा जुयाः यनं पितिना स्वपे लित छोया बिल। कलाकारत लिहाँ वया रणजित जुजुयाथाय् वना दुःखया खँ फुकं कना खोबि वय्का खँ कंबले जुजुं धैर्य विया मनं मनं दाउपेच ह्वितागु बैय् मलासे सिरसं लात धका भालषा लय्ताया खः कञ्ज ज्या पूर्ण जुल धका लाय्कूसा लिकक लाःगु खमाः त्वाले खमाः धैगु चुक दय्का खःमाः बाहा धका नां छुना स्वखा छें दय्का अनसं बासं तय्गुयात। अले कलाकारतय्तं हानं विन्तियात, “महाराज जिपिला थन च्वने तर जिपिं च्वनेथाय् चूडाकर्म याय्गु विहाश मन्त धाःसा जिपि स्वपया नागरिक ज्वी फैमखु। स्वपया शावय खलः नापं आदान प्रदान रितिथिति स्वापू दैमखु। यलदेया शावय खलः नापं जिमि जुजुं स्वापू तय्के बीमखु” धका विन्ति याय्वं जुजुया मनं सन्तोष जुया चूडाकर्म याय्गु विहाश दय्का अनसं विश्वकर्मा स्थापना याना पूजा याना नित्यकर्म चलेयाना च्वं धका खँ कोजीका जुजु

हानं खुसि जुया कलाकारतय् त उजं दय्का दिल,
“द्विमि सन्तान कायमचा छह्य बुल धाःसा बुं
स्वपी व स्वकवो थां तया छखा छेँ दय्का बी।
गवःह्य कायमचा बुल बुर्पति छेँ छखा छखा दय्का
बी।” थुलि धया सिलापत्र चवया मूचुके तय्के
बिल हैं।

थव खेँ थौंकन्हेया शाक्य खल तय्सं न्यना-
तःगु खेँ मौलिक आधारं धैचवंगु दनि। छह्य छह्य
कायमचा दैवःलिसे छखा छखा छेँ दय्का हःलिसे
खःमा वाहा छगू व जेतवन विहार चूडाकर्म यायगु
निगू बाहालय्सं छेँ जाया वःगु इले निगू बाहा
जक छेँ दय्के लात। वयाँ लिपा रणजित जुजु

(थव लेख दच्छि ह्यापा हे छ्वै है तःगु खः। आः वसपोल श्रामणेर जुया
तानसेने च्वना बिज्यागु समाचार दु।) (सं०)

वैराग्य

- अनु० चन्द्र उपासक

छह्य सापहे कंजुसह्य साहु दैच्वन। उह्य
साहुयाके आपालं धनसम्पत्ति मुंका तःगु जुया-
च्वन। तर उगु धनसम्पत्ति न थःम्हं सुखभोग
यात, न काय् म्हायपिसं सुखभोग याय् खन।
धन कुवेश थें पिवा:जक चोंगु जुयाच्वन।
धन खर्चे ज्वीगु भयं जवानिह्य म्हाययात विवाह
याना मब्यूगु जुयाच्वन। उगु हे समये नट व नटी
(प्याखंमोत) वया साहुयात तमाशा केनेया लागि
प्रार्थना याः वैच्वन। साहुं धाःसा इनाम बीमाली

स्वर्गवास जूगुलि अनं लिपांनिसें सिलापत्र चैथकूगु
बमोजिम कायमचा बूसां छेँ-बुं कायमखन।
ह्यासेजुया वन धका धैतःगु खेँ थौंतक नं ख्वपया
नेवात शाक्य खलःतय्सं झी तापा: वाज्यापिसं
कनावंगु धका धैचवंगु दनि। थौं ह्यिगःया युं थव
खेँ तथ्यरूपं विचाःयाना स्वयब्ले खःयें चवंगु खेँ
दसि-प्रमाण कलाकार शाक्य खलःतय् विश्वकर्मा
लुं ध्वाका ब्वया पूजा यायत तैतःगु द्योयाके दकले
पुलांगु तिसा छायातःगु तफोगु हेराफो जन्त्रय्
आखःगो कियातःगु ने. सं. ८७४ या तिसा थौंतक
नं दसि प्रमाण व लुं ध्वाकाया स्वर्ण सिलापत्र
जवं खवं तैतगु प्रमाणया स्वापू मिले जू।

दोहा

शात घडी भर रह गई, थाके पिजर आये ।
कह नटनी सुनी मालदेव मधुर ताल बजाये ॥

(नटीया दोहा न्यनाः नटं धाल)

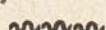
दोहा

बहुत गई थोड़ी रही, थोड़ी भी अव जाये ।
कहे नाट सुनिनायिका ताल में भंग नपाये ॥

अन तमाशा जुयाच्चंगु थासय् तपस्वी
छह्य नं स्वःवैच्चवंगु जुयाच्चवन । नट नटीया दोहा
न्यनाः तपस्वीयात उपदेश थें प्राप्त जुयाः थम्हं
न्यैतःगु कम्बल छपु नटयात इनाम बिल । व खनाः
साहुया काय्हासिनं न थःम्हं न्ह्यानातःगु हीराया
अंगु छपाः न इमिगु दोहा न्यनाः नटयात बिल ।
अनं हाकनं म्ह्याय्हासिनं न थम्हं कोखायातःगु
हीराया हार छमाः न नटयात बिल । साहुं इमिगु
घटना खनाः बरो आश्र्वय जुल । उगु घटना बुक्य्
याय् त साहुं तपस्वीयाके न्यन । स्वामिजी, छु
सम्हय् जुयाः छंगु कम्बल नटयात बियागु ?
तपस्वीं धाल, “साहुजी, छिगु ऐश्र्वय खनाः जिनं
ऐश्र्वय भोग याय् गु इच्छावःगु तर उह्य नटया
दोहां जिगु मन बदलय् जुयाः उपदेश सम्हय्
बुल कि जि आपालं आयु बितय् जुया वने धुंकल
छुं कल प्राप्त याय् फुगु मखु । भतीचा बाकि
दनिनु आयु नं सित्ति छाय् छोय् मुक्ति प्राप्त ज्वीगु
ज्ञानद् वनेगु विचार वयाः थःके छपु जक दुगु
कम्बल नटयात बियागु खः ।” अनं काय्हासिके
न्यन, “छं छु सम्हय् जुयाः थःगु हीराया अंगु
नटयात बियागु ?” काय्हम्हं धाल, “बुबाज्यू, जि

साप हे दुःखी, बुबाजुं खर्च याय् त व्यवा व्यूगु मखु ।
अले बुबाजुयात छुं दिनय् विष नकाः बितय् याय्
धैगु मनय् वःगु तर नटनीया दोहां तःधंगु ज्ञान व
उपदेश प्राप्त जुल कि बुबाजुया आयु बितय् जुयाः
वृद्ध ज्वी धुंकल, निदैं प्यदेया खं खः उलि दुने
बितय् जुयाः हे वनी । उकि पितृहत्या छाय् याय्
धैगु उपदेशं थःम्हं न्ह्याना तेगु हीराबा अंगू नटयात
बियागु ।” अनं म्ह्याय्हासिके न्यन, छं छु सम्हय्
जुयाः हीराया हार नटयात बियागु ? म्ह्याय्हम्हं
धाल, “बुबाजु, जि ल्यासे जुयावल । बुबाजुं,
धन खर्च ज्वीगु भयं विवाह याना व्यूगु मखु ।
कामदेव बडो बलवान् । जवानीया जोसय् मुनिम
काय्नापं विस्युं वने तेनागु । तर नटनीया दोहां
ज्ञान व उपदेश प्राप्त जुल कि बुबाजुया आयु
आपालं बितय् जुयाः वृद्धया अवस्था ज्वी धुंकल
बाकि दनिगु नं फ्वीगु बखत जुल, दैं-बदेया लागि
बुबाजुयात छाय् कलंक लगय् याय् धैगु विचार
वयाः नटयात कोखाया तेगु हीराया हार बियागु ।
बुबाजु नट व नटीया दोहां यानाः बुबाजुया ज्यान
व इज्जत बचय् जुल । उकि बुबाजुं नं नटयात
छुं इनाम बियादी माल ।”

जिगु ज्यान व इज्जत बचय् जूगु ज्ञानया
वचन न्यनाः थःके नं वैराग्यया ज्ञान उत्पत्ति
जुयाः नुगः मिखा चाया वयाः इमिगु वचन न्यनाः
नटनीयात इनाम बिया छोल । म्ह्याय्हात
मुनिमया काय् नापं विवाह याना बिल । दुगु
धनसम्पत्ति फुक्क काय्यात लःह्लानाः अनित्य
दुःख अनात्मायत खंकाः भगवान् बुद्धया सरण्य
वनाः भिक्षु जुयावन । थव वैराग्यं सकलसिगुं
मिखा चाल ।

बुद्धयात मतिनाया स्वां

- ज्ञानरत्न मानन्धर

मोति ह्लाः रववि मुनाः
 नुगलय् ह्ल इव स्वां
 स्वांयागु स्वांमाः हनाः
 छंत जि उपहार वीथ्यना
 र्वाः मजुईमा छंगु ह्लाती
 जिगु मतिनाय इव नस्वाःगु स्वां

दुःख सुख त्वाय् पासा
 त्याः बू जुई थन पालंपाः
 दुःख धकाः रवया ज्वीह्य
 सुखय् तःवं छ्वीह्य खः स्वां
 जितःला मतिना हे सुख खः
 जितः यःगु छंगु लुमन्ति खः

इव नुगः न्यासिचायाः छंत माःजुई
 छंत न्ह्यावलें लसकुस याः जुई
 छंगु लँय् हे खः लैजुवाः जि
 इव नुगः बाहेक छंत छु बी फई ?
 छंत लुर्फि हाईथाय् जितः स्याई
 इव केवल मतिनाया लँय् खः

जिगु मतिनाया बाखं च्वयातःगु दु थुकी
 नस्वाःगु स्वां जक मखु सुईगु कं नं थुकी
 जि नितां उत्तिग्यंक घय्पुनाः
 छाय्कि इव मतिनाया स्वां खः ।
 बुद्ध ! इव छफो मतिनाया स्वां छन्त !
 जिगु, मतिनाया स्वां इव छन्त !

मनूनाप : पशुया पुकार

- शोभना शाक्त
अँबाहा, ये

रचिता

मुख धकाः थौं मानव त्विल
छुं मस्यूपित गः हे किल ।

मानव छिमिगु दिल गन्धाःगु
जीवन जिमिगु यात सो दंगु ।

मानव छिपि प्रज्ञा दुषि
अय्सां जिमिगु ला-हि नैपि ।

मां-बौ भापा जःखः चवना
छवैगु जीवन चुपि हे ज्वनाः ।

घाँय्लः त्वंकाः छेँय्सं लहीगु
आखिर छिमिसं प्राण हे काइगु ।

प्राणी जिपि ला-हि मनैपि
कायम्ह्याय छिमिहा हानि मयाइपि ।

मदु सुं जिम्त ग्वाहालि वैपि
हा ! थुमित स्याय मज्यू घाइपि ।

घाँय्लः त्वनाः ग्वींसं ज्वीपि
ग्वींसं चवनाः निर्वाह याइपि ।

जवलपा ह्लाःति बिन्ति याःसां
वास्ता मतैगु लाःसां ताःसां ।

१६ रथ्युला थे

थाइलाण्डया बौद्ध धर्म सम्बन्धि छुँ तथ्य

१. ई. १९७६ या तथ्याङ्ककथं धार्मिकरूपं व्वथला तःगु जनसंख्या थुकथं दुः—

(क)	बौद्ध	६५.२४%	४,३६,१८,७४१
(ख)	मुस्मान	४०.२%	१८,५३,७७३
(ग)	ईशाई	०.६०%	२,७६,६८३
(घ)	हिन्दू, सीख व मेर्पि	०.१३%	५६,६४८
(ङ)	तिप्पाया॑ मफुर्पि	०.०१%	४,६११

२. ई. १९७६ या तथ्याङ्ककथं दुगुः—

(क)	थाई बौद्ध विहारत	२८,१६६
(ख)	थाई बौद्ध भिक्षुत	२,३३,६७८
(ग)	थाई बौद्ध श्रामणेरपि	१,०५,६७०

३. मेगु बौद्ध धर्मोपदेशक सम्बन्धि सम्प्रदाय कानूनीतवरं स्वीकृति दुगुः—

(अ)	महायान चीनी बौद्ध मतावलम्बी—
(क)	विहार
(ख)	भिक्षु
(ग)	श्रामणेरपि
(अ)	महायान भियत्नामी बौद्ध मतावलम्बी—
(क)	विहार
(ख)	भिक्षु
(ग)	श्रामणेरपि

४. ई. १९७८ या तथ्याङ्ककथं दुगुः—

(क)	धर्मोपदेश सम्बन्धी व्वनेगु खालि पालि व बौद्ध धर्म स्यनीगु	८,८४५
(ख)	शिक्षकत	१६,२२६
(ग)	विद्यार्थीत	१,८२,८६२

५. निगू बौद्ध विश्वविद्यालय :—

(क)	ई. १९४५ स स्वंगु महामकुट बौद्ध विश्वविद्यालय
(ख)	ई. १९४७ स स्वंगु महाचूलालोङ्करण बौद्ध विश्वविद्यालय

६. निगू बौद्ध संस्था :—

(क)	The Buddhist Association of Thailand.
(ख)	The Young Buddhist Association of Thailand,

सम्पादकयात् पौ

लुम्बिनी लंपु

सम्पादकज्यु,

छःपिसं न जा स्यूज्वी, लुम्बिनीया मूल
सडक गुजागु दुःखं बनय् जुल। श्व सडक निर्माणया
जावी बोद्ध जगत् या गुलि प्रयास लगय् जुल।
थों लुम्बिनी बनेत मोटर सडक द्यक्कल। देश
विदेशपि यात्रित स्वसः व ख्वीनुं महिक वयानं
च्वन। थों यात्रित लंय् मोटर दिकाः कवहाँवयाः
मोटर ध्वानाः च्वने माः। अथे न लंय् विचय्
मूल सडक शाष्ट्रिय आमचुनावं श्व लंयात नं
राजनीतिक मार वल। फागुनया सुरुं नहर यंका
बी घका आशा क्यनाः भोट ठक्यात। तर थों
उक्क नं न नहर देय्का बिल! न त स्यंकूगु लं हे
कुर्व याना द्यका बिल।

मनुतेसं धयाच्वन आः दीपक बोहरा
चुनाव्य त्यात दहे दयकीनि धकाः तर दयकेगु
मुयां वास्ता मदु। लुम्बिनी विकास योजना धका
ह्वाय् क्यना जूपिसं न वास्ता यानाः सुयातं धाःगु
मत्तु। सडक विभाग धकाः सडकया अधिकार
सम्पन्न पिनिसं न स्यंकूपिन्त छुं याःगु मत्तु।

लुम्बिनी विकास स्वयाः सिनावने धैगु आशा क्या
च्वंपि बौद्धतय् दय्कातःगु मूल सडक स्यंगु खनाः
लुम्बिनी ह्वापायागु गति नतु तय् गु ध्येयं श्व लंपु
स्यंकूगु मत्तुला धार्य नं कम मजू। आः हे बस घण्टों
घण्टा वर्षात् जुलकि रोक्य जू। श्रावणपाखेनिसे
श्व लं बन्द हे ज्वीगु सम्भव दु। सम्बन्धित सडक
भर्हवात् यत् कार्वाहि याय् मालला? छु याना
सडक बनय् ज्वीगु खः याकनं सडक बनय् मजुल
धाःसा विश्वया यात्री लुम्बिनीया दर्शकतय् त पनेगु
थें व असुविधाया अनुभव पूर्ववत् न्होने दंवया
च्वंगु दु। थुकि बौद्ध जगत् जक मत्तु साधारण
जनतायात नं असुविधा जू, यथाशिघ्र निर्माणकार्य
ज्वीला धैगु आशां छःपिनिगु पत्रिका मार्फत
सम्बन्धित विभाग व लं स्यंकादीह्वा माननीय
महोदययात पुकार याना च्वना। यथाशिघ्र
लुम्बिनी मार्ग दय्क्यया निर्मित आग्रह याना
च्वना।

लुम्बिनीया यात्री
बौद्ध जगत्

सम्पादकीय

गुंला : धार्मिक महीना

आ—आपनो धार्मिक र सांस्कृतिक परम्परा जुनसुके मुलुकमा पनि पाइन्छ, तर नेपालको धार्मिक र सांस्कृतिक परम्परा अरु मुलुकसँग भिन्न छ । महीनामरिमा कति परम्पराका विधिविधान र चाडपर्व पद्धन् भनी तिथिमिहिको पात्रो पल्टाई हेरेमा ३ खण्डको २ खण्ड दिन त यस्तै परम्परागत मान्यताका दिनहरू फेला पर्दछन् । यस्ता दिन र महीनाबारे मानिसको धारणाले विभिन्नरूपमा विभिन्न प्रकारले जरो गाडिराखेको पाइन्छ । जस्तरी मौसमको हिसावले ६ बटे क्रतुको विशेषता छ त्यसरी ने १२ बटे महीनाको परम्परागत विशेषता छ । उदाहरण-स्वरूप गुंला, (श्रावण शुक्ल प्रतिपदादेखि भाद्र शुक्ल प्रतिपदा) यस वर्ष श्रावण १७ गतेदेखि भाद्र १४ गतेसम्म पछं, धार्मिक महीना कहिएको छ । यस महीनालाई सबभन्दा न्यासो लाने र अस्वस्थकर मान्ने गरेको छ । यस महीनामा अपच आदि रोग र अन्य कारणले समेत मानिस अस्वस्थ भइरहन्छ । यही अस्वस्थता र न्यासोबन हटाउन त्यो महीनाभरि नै धर्मकर्म गर्ने चलन चलेको छ ।

आफूले अखबेला खाइपिइ आएको वस्तु नखाई नपिई आंशिक-ब्रत पालन गर्ने यस महीनामा गरिन्छ । कोही चुरोट रक्सी जस्ता मादक-पदार्थ छोड्छन् भने कोही माछा मासु जस्ता रजोगुणयुक्त वस्तु उपभोग गर्न छोड्छन् । कोही सिनेमा हेर्ने, जुवा खेल्ने आदि कुब्यसन

छोड्छन् भने कोही स्वयम्भू आदि धार्मिकस्थलमा गई देवताको आराधना र पूजा पाठ गर्न्छन् । घरघर र विहार विहारमा पुराना शास्त्र र धर्मका ग्रन्थहरू पाठ गर्न्छन् र गराउँछन् । पाठन, भक्तपुर र बनेपा पर्यन्तका मानिसहरू कोसौंको बाटो हिंडी बाजागाजा सहित स्तोत्र पाठ गरी काठमाडौंका स्वयम्भू स्थानसम्म पनि जाने गर्न्छन् । टोलटोल र विहारहरूमा विदान् पण्डितवर्ग तथा मान्यवर भिक्षुहरूबाट कथा पुराणादि तथा धर्मदेशना गर्ने र गराउने गर्दछन् ।

कवांटी खाई पेटमा जुलाफ गराउने र प्रोटिन तथा भिटामिन प्राप्त गर्ने गरी खाद्यवस्तुमा गहौंको पीठो उपयोग गर्न्छन् । पुराना पुस्तक पुस्तिका, वेशभूषा र चित्र तथा मूर्तिहरू संरक्षण गरी यसै महीनाको ८ दिनसम्म सबंसाधारणको लागि प्रमुख स्थान र विहारहरूमा प्रदर्शन गर्दछन् । यी प्रदर्शनी हेर्ने टोलेपिच्छेका मानिसहरू ताल, सुर र लय सहितको सांस्कृतिक बाजा र रागमा आधारित बाद्यधूनमा आफनैपनको मधुरध्वनि प्रस्फुरित गरी समूहमा विभाजित भई भ्रमण गर्न्छन् । मृतात्माको शान्तिको कामना गर्दै परिवारका सदस्यहरूले गाइयात्रा गर्न्छन् र स्वयम्भूमा 'नेकू प्वीकेगु' वर्थात् मृतात्मा पुगेको स्थानसम्म घन्किने प्रतीकात्मक सिगको बाजा फुकी देवस्थल र चंत्यहरूको परिक्रमा गर्न्छन् । दानवहरूको दुष्ट्याइबाट

जन्म रक्षानुत्र 'जनै' बांध्छन् । कुषिकमंमा सहयोग गर्ने
भ्याख्याता कादि पशुलाई खाना खुवाई स्व-पर दुवैको हित
हुने उच्चारी कायं गदंछन् । पानीको संरक्षणकर्ता
नाचराजाको पूजा गर्छन् । मिक्षु तथा परम्परागत वन्यहरू-
लाई सम्मानपूर्वक दानदिले सत्कार गरी पञ्चदान समारोह
मनाउंछन् । पितृप्रति श्रद्धा र संस्मरण स्वरूप गोकर्ण
आदि तीर्थस्थलमा गई स्नान-दानादि गदंछन् । सरकारले
इदंत जनताहरूको जीवनयापनमा दैनिक अवस्था के
कल्पी गुच्छिरहेछ, सरकारी तथा सामाजिक व्यवस्थामा के
कल्पो त्रुटि भइराखेको छ भनी स्वस्थ आलोचना थाहा-
चाउन आठदिनसम्म नाचगान र ख्याली ठट्टा गर्ने परम्परा
चनाइदिएको छ ।

यसरी यो महीनाभरि विभिन्न प्रकारका परम्परा-
बत विधिहरू अपनाइन्छन् । यो नेपालको आपनैपनको
सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक स्वस्थिताको
परिचयात्मक महीना हो । यसले नेपाली जनजीवनका
प्रत्येक पक्षमा सम्भ्य, शिष्ट र उज्ज्वल रहेको कुरा
पुष्ट्याइरहेको छ । यो नेपाली मात्रको गौरव हो ।

आज नेपालीका ती गौरवहरूमा विपरीतताले
जलमल्याएको छ । उच्छुंखलता र गलत धारणाले अर्थ-
लाई अनर्थ बनाइदिएको छ । अशिक्षा र अन्धविश्वासले
परम्पराको नाममा स्वस्थ वातावरणलाई अस्वस्थ बनाइ-
दिएको छ । मानिस पहिले भन्दा सम्भ्य भएँ भनेर अभिमान
बाँड तर व्यवहारमा ठन ठन असम्भ्यतातिर ढल्केर जाँदैछ ।
देवस्थन तीर्थस्थल भ्रमणको नाममा आपसी ठेंकगडा र
बालकेलका गफ गर्नु र क्रियाकलाप अपनाउनु, प्रसाद
झरूप्रयोग गर्नु, कपास र तेलहनको नाश गर्नु, अश्लील
बाच्चानुका तालमा उच्छुंखल नृत्य गर्नु स्वेच्छाले गरिने

धर्मकथा व्याख्यान र धर्मदेशनामा व्यापार चल्नु, युद्ध र
हितका कुराको ख्याल नगरी स्त्री मनोरंजन दिने खालका
व्याख्यान हुनु आदिले आजको समाजमा प्रभाव जमाइ-
सकिएको छ । यस्ता कुप्रवृत्तिप्रति प्रबुद्धवर्ग चिन्तित हुनु
नितान्त आवश्यक भइसकेको छ ।

एकातिर विद्यालय, पुस्तकालय नभएर वा भएर
पनि बिग्रे भत्केको र सांग्रोभई नाजुक अवस्थामा हुनु,
अस्पतालको कमी वा भएकोमा पनि सुव्यवस्था नहुनु,
धारापानीको बन्दोवस्त नहुनु ५ पैसाको भटमास र एक
पुरिया चिस्कुट नपाई भोकाएर सडक र गल्लीका
किनारामा मानव आत्मा रुनु आदि बीभत्सता देखापरि-
राखेको छ भने अर्कोतिर नकली र धंगीहरूले परम्पराका
नाममा स्वस्थ परम्परालाई अंगभंगपारी स्वार्थयुक्त
आफूखुशी मनोमानी परम्पराबसाई सत्यानाशतिर लम्क-
राखेको कुरा आज स्पष्ट भइसकेको छ । ठूलठूला महल र
बिल्डिङ बनाएर प्रबुद्ध र प्रतिष्ठित कहिएका व्यक्तिहरू
मालामाल भइनके तापनि छाप्रो र कुटीका जनताले
सामाजिक त्राण नपाउने अवस्थामा समाज सुधारतिर
लाग्ने कर्तव्य कर्मको भने जटिल सबाल खडा हुन आएको
छ । यस अवस्थामा सरकार पनि बहुत चनाखो भई
धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक परम्परालाई यथोचित
सुनियोजित ढाँगले कायम हुनेगरी तिनीहरूको हनन र
लोप हुन नदिई परम्परा र संस्कृतिको नाममा कलंक
लगाउने खालका वाहियात अन्धविश्वासी कुरालाई
निमूँलपारी स्वस्थ र सुरक्षित समाजका लागि जिम्मेदारी
र विवेकपूर्ण अगुवाई हुनैपन्यो भन्ने हाङ्गो जोडदार अपील
छ । 'गुँला' जस्ता धार्मिक महीनाहरू बुद्धधर्म अनुसार
बहुजन हिताय, बहुजन सुखायका लागि प्रयोग हुनु तै
हाङ्गा परम्परागत मान्यताका मुख्य मतलब हो भन्ने
कुरामा हामी द्विमत छैनों । ~~~~

Definition of Religious life

- Ven. K. Sri Dhammananda Nayak Thero

Religion teaches us to overcome our difficulties without creating further difficulties. Every problem of life which we come across could be solved if only we know how to practise a rational religion.

Man has been endowed with certain extra faculties which animals do not have. If man does not train himself to utilise such faculties, he is capable of behaving in a manner much worse than animals. (He could train him-self against the moral background introduced by a religion). But such religious instruction should be given not by threatening them with hell-fire nor by pleasing them by promising them a paradise, but by making them understand why they should observe morality and abstain from evil.

Buddhists belong to the religious group that accepts and appreciates the reasonable teachings of every religion. Buddhist can also tolerate the practices of other religious, cultural traditions and customs, although they may not necessarily wish to emulate them. In other words, Buddhists respect the views of the others and appreciate other practices without harbouring

any religious prejudices. This is called religious tolerance. And if there are certain Buddhists who feel they are unable to appreciate the ways of other religious practices, then the least they could do is to maintain their silence and refrain from any undue criticism; this altitude is very important for peaceful co-existence. This is called sympathetic understanding.

In the eyes of the Buddha, every man is a religious man if he is good, sincere, honest, kind and if he lives without disturbing others. Such a person can be a follower of any religion or even a person without any religion brand. Yet if such a person could manage to purify his mind from various defilements or evil thoughts, then he will be able to enjoy a happy, peaceful, contented life and finally attain everlasting happiness.

If a man is good, he is naturally religious. It makes no difference whether one is a Buddhist, Muslim, Christian or Hindu. We treat him as religious man. Naturally people follow different traditional and cultural practices in the name of religion. These practices originated according to the

conditions and way of life that helped to give birth to the particular religion. The various religion developed in different ways according to different social, economic and intelctual patterns of the time, according to the existing spiritual problems of the time, and according to the various climatic conditions and political issues. Thus there is no reason to diseriminate against others on the basis of different practices, manners and traditions. At the same time, we also can be religious without any of those traditions. Also there is no need to follow meaningless traditions in the name of religion.

To the Buddha, a religion life or holy life could not be achieved only by praying and affaring or by following some religions dogmas, traditions and customs. To him, a religious life could be achieved through abstaining from evils committed by thoughts, words and actions. However, he introduced this rational religious method without vialating the peace among the public. He managed to shake the whole world by revolutinising many religious beliefs and practices without any bloodshed a task which others

failed to do.

If we study certain incidents, practices, traditions and teachings of Buddhism, then we can understand the basis of our attitude towards the other religions. Others may say that Buddhists are very passive because of this policy of tolerance, but still, we maintain that this attituds is correct and can be appreciated by every thinking man. To practice a religion, we must be honest, sincere, truthful and kind to others, we must avoid deceit and cruelty; and in our relation with others we must be broad minded.

According to the Buddha, if we adopt aggressive and violent methods to solve our problems, we cannot find the real solution to overcome them. No doubt, we can suppress some troubles and temporarily win the battle as long as our enemies remain weak. But when our enemies get the chance, they will not keep quiet and will not forgive us. Therefore, if we act with violence. We can never find lasting peace. This is why the Buddha once said. "Hatred is never ended by hatred, but only by loving kindness."

श्री लौट्टा ग्रन्थालय

महायानको उत्पत्ति

उपहार समारोह

काठमाडौं मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र अध्ययन संस्थान, त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले 'महायान उत्पत्तिको कारण' भन्ने विषयमा प्राध्यापक तथा विद्यार्थीहरूको एक समूहलाई एक व्याख्यान दिनु भएको समाचार छ ।

व्याख्यानको शिल्पिलाभा बहाँले भन्नुभयो कि— भगवान् बुद्धको परिनिर्वाणदेहि १०० वर्ष पछि द्वितीय संगायना भएको थियो । त्यसको लगतै पछि विपक्षि भिक्षुहरूको एक सम्मेलन भएको थियो । जसलाई महासांघिक भनी भन्दछन् । पछि गएर 'महायान' भन्ने शब्द, निकाय अथवा सम्प्रदायको नामबाट व्यवहारमा आउनाको कारण 'महासांघिक' भन्ने हुन सक्छ । वहाँले यो पनि भन्नुभयो कि—जति पनि प्राचिनकालका बौद्ध साहित्यहरू छन् तिनीहरूमा महायान निकाय वा सम्प्रदाय भन्ने पाइँदैनन् । वसुबन्धु स्थविर रचित (१० १००) 'निकायावलम्बन शास्त्र' मा पनि त्यस्तो उल्लेख पाइँदैन । बहिक मूलसर्वार्थिवादी, काश्यपीय, महिषासक, एक व्यवहारिक, लोकोत्तरवादी, प्रज्ञप्तिवादी आदि अट्टारह नामहरू पाइँन्थन् ।

काठमाडौं, भाद्र ६ गते । स्थानिय श्रीघःस्थित धर्मकीर्ति विहारमा शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्री श्री नारायणदत्त भट्टज्यूको सभापतित्वमा भएको एक समारोहमा नेपालको वेरवादी भिक्षुसंघलाई उपहार प्रदान गरियो । उक्त उपहार मित्र राष्ट्र दर्माको गृह तथा धर्म सम्बन्धि मन्त्री श्री ऊ सहै लेनबाट प्राप्त भएको थियो । नेपालको प्रत्येक भिक्षुलाई चौवर, एक ढाता र एक जोर जुत्ता प्रदान गरियो । उक्त समारोहमा उपहार प्रदान गर्नुहुँदै वर्मली राजदूत श्री उ से मा वेनले आफ्नो मन्तव्य उद्गार गर्नुहुँदै नेपाल र बर्मा विचको मैत्री पूर्ण सम्बन्धबाटे स्पष्ट पार्नुभयो । आचार्य भिक्षु अमृतानन्दले बुद्ध धर्मको विशेषताबारे बोल्नु हुँदै भन्नुभयो कि बुद्ध धर्म आँखा चिम्लेर अनुकरण गर्ने धर्म नभै बुझेर ग्रहण गरी लिनुपछं भन्नुभयो । सोही समारोहमा बोल्नुहुँदै लुम्बिनी विकास समितिको अध्यक्ष श्री लोकदर्शन वज्राचार्यले बुद्ध धर्म कुनै जाति विशेष भित्र मात्र सीमित राष्ट्र उचित छैन भन्नुभयो ।

सभापतिको आशनबाट बोल्नुहुँदै शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्री श्री नारायणदत्त भट्टले समारोहमा भाग लिन पाएकोमा खुशी व्यक्त गर्नुभयो । उहाँले बुद्ध पूजामा

पनि भाग लिनुभयो । समारोहको सुरुमा धर्मकीर्ति बौद्ध अध्यक्ष गोष्ठीको अध्यक्ष अनगारिका धर्मवतीले स्वागत गर्नुभएको थियो । अन्तमा धन्यवाद ज्ञापन गर्दै श्री प्रकाश बज्राचार्यले बुद्ध धर्मको उन्नतिमा आइपर्ने अबरोधहरू हटाउन मन्त्रीज्यू तथा माननीयहरूलाई आग्रह गर्नुभयो । उक्त समारोहमा राष्ट्रिय पञ्चायतका सदस्य हरूको पनि उपस्थिति थियो ।

बौद्ध विद्वानलाई स्वागत

काठमाडौं, भाद्र ९ गते । श्रीलंकाको सुप्रसिद्ध समाज सेवक एवं बौद्ध विद्वान ढा० ए० टी० आर्यरत्नलाई स्थानिय धर्मकीर्ति विहारमा भएको एक समारोहमा स्वागत गरियो । ढा० आर्यरत्न विश्वप्रसिद्ध सर्वोदय श्रमदान संघको सभापति हुनुहुन्छ । उक्त समारोहमा बोल्नु हुँदै ढा० आर्यरत्नले भन्नुभयो, बुद्ध धर्मको सार नै यसलाई व्यवहारमा लागु गर्नु हो । बुद्ध धर्मले मानिसमात्रै होइन, सर्व किसिमका प्राणीहरूको हित गर्ने तरफ ध्यान दिन्छ ।

पचहत्तर भन्दा बढि राष्ट्रहरूको भ्रमण गर्नुभएको ढा० आर्यरत्नले बुद्धको जन्मबोमा बाउन पाएकोमा खुशी व्यक्त गर्नुभयो ।

स्वागत समारोह

२०३८/१२ का दिन ललितपुर हिरण्यवर्ण महाविहारमा श्रीलंकाबाट आउनु भएको सर्वोदय अभियानका अध्यक्ष श्री ए० टी० आर्यरत्नको सम्मानमा ललितपुर बौद्ध समाज सुधार समितिको तत्वावधानमा स्वागत समारोह गर्नुभएको थियो ।

उक्त समितिका अध्यक्ष श्री हर्षरत्न धाख्वाले

अतिथिलाई माल्यार्पण भएपछि श्री उत्तमरत्न धाख्वाले परिचय भाषण गर्नुभयो । समितिका सचिव श्री बुद्धिराज बज्राचार्यको स्वागत भाषण पछि श्री आर्यरत्नले भन्नुभयो—

नेपाल र श्रीलंकाका पुरखाहरूले धैर्यपूर्वक कलात्मक विहार, देवमूर्ति मन्दिर आदि धार्मिक स्थल निर्माण गरी छोड्नु भएको देशको गौरव हो । दुर्ब सुलुकको मूल आधार बौद्ध दर्शन र संस्कृतिमा आधारित छ । श्रीलंकामा ग्रन्थ पुस्तक संगीत चित्रद्वारा बुद्ध जीवनी चर्चा गरिराखेको छ । बुद्ध देशनाको आधार लिएर श्रीलंका वासीले बाह्रौं शताब्दीसम्ममा निकै सध्यता हासिल गरेका थिए । श्रीलंकामा २० हजार भिक्षुहरू हुन् ।

धरानमा ललितविस्तर

धरानको बुद्ध धर्माश्रममा यसपाली गुंला धर्मको उपलक्षमा एक महीना श्री बज्रकुमार बज्राचार्यको तरफबाट ललितविस्तर देशना गर्ने कार्य सम्पन्न भयो । साथै स्थानीय आश्रमवासी भिक्षु मैत्रीको तरफबाट बुद्धगुण स्मरण र धर्मदेशना सम्पन्न भएको समाचार छ ।

बर्मादेशया समाचार

बर्मादेश चरित्रहीन भिक्षुपि दया वया च्वन्गुवा कारणे भिक्षु शासनया शुद्धिकरणया मूल उद्देश्य क्या दिच्छिति न्हो जूगु १,२२२ हा वरिष्ठ भिक्षुपिनि महासम्पेलनं २९९ हा भिक्षुपिनि छ्यू केन्द्रीय कार्यकारियो समिति सर्वसम्मति गठन याःगु दु । यद उद्देश्य सकल यायत बर्मा सरकार पूरा पूरा सहयोग बिकाच्चनु समाचार दु ।

उपरोक्ताकारं समिति नक्त ज्वी बुलेली छ्यू लाख

व न्येदोलं (१,५०,०००) मयाक भिक्षुपि मध्ये आतकं पाराजिका जुयाच्चर्पि तथा अन्य प्रकारं विनय हीन, चरित्र हीन जुया च्चर्पि न्यासः (५००) भिक्षुपित चौबर वस्त्र त्वकाः छवये धुंगु समाचार प्राप्त जूगु दु ।

लछियंकं धर्मदेशना

थुगुसीया गुंला लछियंकं चसांद्वैय् विभिन्न विषये विभिन्न भन्तेपिसं धर्मोपदेश वियाःलि धर्मदेशना याना बिज्यात । इव धर्मदेशनाय् रिछहा भन्तेपिसं नीप्यंगु विषये कवय् वियातःकथं धर्मदेशना जुल—भिक्षुपि प्रज्ञानन्द बुद्धजीवनी, प्रथम भाग; कुमार काश्यप बुद्धजीवनी, द्वितीय भाग; पटाचारा व विभिन्नसार; बुद्धबोधं शारिष्ठुत्र, उत्पलवर्णं व श्वामावती; अश्वघोष काली उपासिका, नकुलमाता गृहपति, विशाखा व पुण्य यायु छाय् ? धर्मवती भावना सम्बन्ध; सुबोधानन्दं महाकाश्यप व महानाम शाक्य; प्रज्ञारूपिं घोषक; अमृतानन्दं बुद्धकालीन ब्राह्मण वा परित्राजक (न्यान्दुतक); मैत्रीं लंकाय् बुद्धधर्मं व निगूलोकयात नं धर्म माः; सुशोभनं आनन्द, चित्र गृहपति व भद्रा कुण्डलकेशा; सुदर्शनं यशोधरा, जीवक वैद्य व नेपालय् बुद्धधर्म । युक्थंया धर्मदेशनां उपासक उपासिकापिसं थःगु धार्मिक जीवनय् छुं प्रभाव लाःगु धाःगु खं सीदुगु दु ।

यथे हे फुक्क भिक्षुपिनिपाखें श्रीधः विहारे ये व यलया मणिमण्डप विहारे नं फुक्क भिक्षुपिनिपाखें गुंला लछियंकं धर्मदेशना पुण्यकार्यं सम्पन्न जूगु समाचार दु ।

आनन्दकुटी विहारे पूज्य आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरपाखें गुंला लछियंकं बुद्धशासनया इतिहास व भिक्षुपिनिगु विनय सम्बन्धी धर्मदेशना याना बिज्यागु दु ।

चर्चा दु विनय सम्बन्धी धर्मदेशना उस्त न्यने मदु ।

विनय नियम घटना अनुसार ईव्यो कथं दैवःगु खः । उपासक उषासिकापिसं विनय धर्मया खं मस्यूगुलि भिक्षुपित गुकथं व्यवहार यायमा: धंगु मस्यू व मसःगुलि नं भन्तेपिसं विनय पालन याय् याकुया वःगु खः । भिक्षुपित नं मनयात संयमे तय् मफुगुलि नं नियमे चवने मक्या वल । आः हान शनिबार पर्तिकं आनन्दकुटी विनया वारे धर्म देशना जुया च्वंगु दु ।

गुंला लच्छिया बुद्धपूजा

बुद्ध पूजा धंगु श्रद्धापूर्वकं बुद्ध धर्म संघया गुण लुमंका व गुणत थःके नं दयमा धकाः मनंतुना ज्ञानिज्वीगुयात धाइ । युक्थं मतीतया गुंला लच्छियंकं अधिराज्य भरी थेरवादी भिक्षुपि च्वंचंगु विहारे बुद्ध पूजा जूगु समाचार कथं वन न्यूयना तया ।

ये श्रीधः विहारे भिक्षु सुदर्शन, गण महाविहारे भिक्षु सुबोधानन्द, भिक्षु प्रज्ञारश्मि, धर्मकीर्ति विहारे धर्मवती अनगारिकापि, यलया ज्ञाक्यसिंह विहारे भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर, श्री सुमंगल विहारे भिक्षु बुद्धघोष, ठिचो न्हगु बुद्ध विहारे भिक्षु शीलभद्र, भिक्षु कालुदायी, चापागाऊं ज्योति विहारे श्रामणेर विपस्सी, यिमी पाटी विहारे श्रामणेर मुनिज्योति, खप मुनिविहारे भिक्षु महेन्द्र, भोत चन्द्रकीर्ति विहारे भिक्षु महापन्थ, सुदर्शन विहारे भिक्षु बोधिसेन, ध्यानकुटी विहारे भिक्षु अश्वघोष, भिक्षु थानसेटु, धुलिखेल पूर्वारामे भिक्षु गुणघोष (त्रिशूली) सुगतपुर विहारे भिक्षु मेधंकर, नारायणगढ चित्रवण विहारे चूलसुभद्रा अनगारिका, तानसेन आनन्द विहारे भिक्षु शाक्यानन्द, श्रामणेर सम्यक्रत्न, होलन्दी न्हगु विहारे भिक्षु चुन्द, महाचेत्य विहारे उपासिका संघ, चैनपुर सिद्ध विहारे श्री चन्द्रज्योति शाक्य भिक्षु, पिनिपाखें गुंला लच्छियंकं बुद्धया गुण स्मरण व धर्मदेशना जूगु समाचार दु ।

बर्मा धार्मिक सुधारतिर

— मिन्थू, रंगून

बर्माका भिक्षुसंघले धार्मिक सुधारको क्रममा एउटा निर्णय लिएको छ । उक्त निर्णय अनुसार गरिने सुधारले मुलुकमा धार्मिक जीवनका प्रत्येक पक्षमा प्रभाव पार्नेछ । येरवादी व्यवस्था अनुसार त्यस सुधारको मुख्य उद्देश्य धार्मिक अनुशासन कायम गर्नु, नवकली भिक्षुहरू तथा आवासीयमै प्रतिकूल आचरण गर्नेलाई विहारवाट निकाल्नु र ज्योतिषी गर्ने, हात हेने र औषधी गरि हिँड्ने काम रोक्नु हो ।

सभा :—

मुलुकका नौवटा स्वीकृति प्राप्त बौद्ध मतावलम्बी संघहरूका तर्फबाट २६६ जना वरिष्ठ भिक्षुहरूले प्रतिनिधित्व गरेको हालै सम्पन्न भएको राज्यसंघ केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिको चारदिने सभामा ती सुधारका योजनाहरू पारित गरिएका थिए ।

एक वर्ष अघि त्यस समिति स्थापना हुँदा बर्मामा १२२२ जना भिक्षुहरूको भेलाले धार्मिक अभ्यासलाई शुद्ध गर्ने काम शुरू गयो र गत दुई वर्षमा स्थापित भएका दर्जनो मतावलम्बी संघहरू हटाइए र येरवादी बुद्ध धर्मसँग सादृश्य भएका केही मतावलम्बी संघहरू मात्र थामिए ।

उक्त सभाले भिक्षुहरूको समूह अर्थात् भिक्षुसंघलाई पनि एकरूपता प्रदान गयो र तेंतीस सदस्यीय एक सल्लाहकार समिति पनि चुन्यो ।

हाल त्यस कार्यकारिणी समितिले गत

वर्षमा शुरू गरिएको सुधारकार्यमा बैद्यानी र प्रछन्दभेषधारी धर्मको शुद्धीकरणका लागि एक पाइला अगाडि बढी सुधार गर्ने सत्प्रयास गरेको छ । गृह तथा धार्मिक कार्य सम्बन्धी मन्त्रालयले, भिक्षुत्व ग्रहण गराउने अधिकारीले धार्मिक चिकित्सा गर्ने अथवा धार्मिक जन्मनम्त्र दिने नवकली भिक्षुहरूको विरोधमा र आफू तथा आपना परिवार पालनको लागि चन्दा बटुल्न मात्र गेहुवावस्त्र लगाएका धंगोहरूको विरोधमा कार्यवाही गर्ने अपील गरेको छ ।

निषेध :—

उक्त समितिले बुद्धरूप अथवा स्तूप सम्बन्धी तस्वीरहरूको अनुचित प्रयोग गर्ने अथवा पत्रिकाको मुख पृष्ठमा, भित्तेचात्रोमा र क्यासेट टेपहरूमा बुद्धका चित्रहरू प्रयोग गर्ने निषेध गरेको छ ।

केन्द्रहरू वृद्धि गर्ने धार्मिक उपदेशको तीव्र प्रचार प्रसारको कारणले गर्दा उक्त समितिले त्यस्ता क्रियाकलापको विवेकपूर्ण छानबीन गर्ने निर्णय गरेको छ ।

त्यस दिशातर्फ केही पाइलाहरू चालिसकिएका छन् । येरवादी व्यवस्था विरोधी उपदेशसँग सम्बन्धित 'क्योक थिनब' को विरुद्ध गरिएको कारवाही नयाँ एकरूपता कायम गरिएको त्यस संघले गरेको पहिलो कारवाही थियो । वरिष्ठ भिक्षुहरू बस्ने विहारमा धर्मोपदेशकको

काम गर्ने धर्माधिकारी मण्डलले अधिकार जमाउँदा
त्यस मतावलम्बीको उपदेश नै बौद्ध-सिद्धान्त
विषरीत गयो र त्यसेकारण ती मतावलम्बीका
क्रियाकलापहरू नियम विरुद्ध हुनगए ।

चेतावनी :

त्यस केन्द्रीय कार्यकारिणी समितिले सबै
उपदेशकहरूलाई बौद्ध उपदेश पालन गर्ने र धनको
लागि धार्मिक उपदेश नदिन समेत चेतावनी
दिएको छ । अरु बढी सकारात्मक कदमको पनि
तर्जुमा गरिएको छ । बौद्ध अनगारिकाहरूको
लागि एउटा संस्थाको तर्जुमा र क्रमबद्ध धार्मिक
शिक्षाको लागि छैठो बौद्ध-भिक्षुसंघको स्थलमा
एउटा विश्वविद्यालय स्तरको संस्था स्थापना गर्ने
र संघको लागि विदेशी मुलुकको सल्लाह पनि

उपलब्ध गराउने भएको छ ।

केन्द्रीय कार्यकारिणी सभाको विसर्जनमा
भएको भव्य समागम सभामा वर्माका गृह तथा
धार्मिक कार्य सम्बन्धी मन्त्री ब्रिगेडियर जनरल
खेइन ल्वीनले भन्नुभयो, “हाम्रो जिम्मेदारी
अनुसार शासन (धर्म) को शुद्धिकरणको लागि
गर्नुपर्ने कुराहरू कडा कारवाहीका साथ लागू गर्ने
हामी दृढिनश्चयी छौं । यदि इमान्दार बिक्षुहरूका
बीच वसेका अवंगीहरूले शासन शुद्धिको निमित्त
इमान्दार भई एवं धर्मपरायण सदस्यहरू र
जनसाधारणलाई आदर गरी उनीहरूले आपने
इच्छाले आफूले ग्रहण गरेको कापाय वस्त्र त्यागी
दिएको खण्डमा यो शासनको लागि एक प्रकारको
असल कार्य हुनेछ ।” ~~~

ठिचो विहारे धर्मदेशना

त्वंगु बुद्ध विहारे गुंला लच्छियंकं बहनी भिक्षु
शीलभद्र, भिक्षु कालुदायी, श्रामणेर विपस्सीपिनिपाखें
धर्मदेशना जूँगु समाचार दु ।

दान

श्री बेखारत्न शाक्य ललितपुर आनन्दभूमियात
रु. १०१- दान विद्या गुहालि याना विज्यागुलि वसपोल-
यात भितुना दु ।

(व्यवस्थापक)

त्रिशूली ध्यान अभ्यास

आनन्दकुटी विहारे ध्यानगुरु कल्याण मित्र श्री
सत्यनारायण गोयन्कायापाखें जूँगु ध्यान शिविरे विपस्सना
अभ्यासयाना वसेनिसे श्री सुगतपुर विहारे प्रत्येक अष्टमी,

पुँहो, अमाइखूनु बहनी उ बजेनिसे = बजेतक सामूहिक
साधना अविद्यान्तर्हर्ष चलेन्द्रया च्वगु समाचार दु ।

बनेपाय विपस्सना अभ्यास

धर्मकीर्ति विहारया च्वःसाले भोत ध्यानकुटी
विहारे भाद्र १५ गते तृतियाखुनुनिसे २२ गते तक ४० ह्य
साधकत विपस्सना ध्यान अभ्यासयागु दु । धर्मवती
अनगारिकाया, निर्देशने ध्व विस्सना तालिम जूँगु समाचार
दु ।

मणीमण्डप्य गुंला

यल्य् मणीमण्डप महाविहार्य् गुंला लच्छियंकं
भन्तेपिनिपाखें धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न जुल । भाद्र १६
गते खुनु गुंला धर्म परिसमाप्तीया साथ्य विहारया
वार्षिकोत्सव तथा (विहारया) आजीवन सदस्यपिति
प्रमाणपत्र इनेगु ज्या नं सम्पन्न जुल ।

व्यवस्थापक : भिक्षु महानाम, प्रकाशक : आनन्दकुटी विहार गुठी, स्वयम्भू, नेपाल । फोन : १४४२०
मुद्रक : नेपाल प्रेस, शुक्रार्थ, काठमाडौ, नेपाल । फोन : ११०३२